

**ФИНАНСИСКА, ТЕХНОЛОШКА, ТЕХНИЧКА И
ПОДДРШКА ЗА ГРАДЕЊЕ КАПАЦИТЕТИ ДОБИЕНИ ОД
МЕЃУНАРОДНИ ИЗВОРИ И ДОМАШНИ ФИНАНСИСКИ
РЕСУРСИ ЗА АКТИВНОСТИ ЗА ОДГОВОР НА
КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 2018 - 2019 ГОДИНА**

- Нацрт извештај -

Декември, 2019 година

*Empowered lives.
Resilient nations.*

This document is prepared within the project “Macedonia’s Fourth National Communication and Third Biennial Update Report on Climate Change under the UNFCCC” implemented with financial and technical support from the Global Environmental Facility and the United Nations Development Programme.

Содржина

Апстракт	4
1. Вовед	5
2. Обврска за известување	8
3. Проблемите за идентификација и прецизна квантификација на климатските финансии во Република Северна Македонија	8
4. Извори на меѓународна поддршка за земјите кои не се дел од Анекс I	10
4.1. Механизмот на Конвенцијата за климатски финансии	10
4.2. Билатерално и мултилатерално финансирање	11
4.3. Климатските финансии во Договорот од Париз	13
5. Потреба од воспоставување на домашни извори за климатски финансии	14
5.1. Национален Климатски Фонд	15
5.1.1. Клучните цели на Националниот Климатски Фонд	16
5.1.2. Функции на Национален Климатски Фонд	16
5.1.3. Клучна одлука за формирање на НКФ	18
5.2. Инструменти за национални и локални климатски и зелени финансии	21
6. Климатски финансии во Република Северна Македонија во периодот 2018 – 2019 година	25
6.1. Процена на износот на примената меѓународна финансиска поддршка	26
6.1.1. Методологија за следење на добиената финансиска, техничко-технолошка и поддршка за градење на капацитети	26
6.1.2. Статистика на ОЕЦД за финансирање на надворешниот развој насочени кон целите на животната средина, вклучително и конвенциите во Рио	27
6.1.3. Резиме на донаторските фондови наменети за финансирање на проектите за климатски промени во Република Северна Македонија за периодот на известување 2018 – 2019	27
6.1.4. Добиена не-парична поддршка	31
6.2. Домашни финансиски ресурси за климатски акции	34
6.2.1. Методологија за следење на сопствени финансиски ресурси и техничка поддршка	34
6.2.2. Климатски финансии на Градот Скопје	35
6.2.2.1 Стратегија за климатските промени – Отпорно Скопје	35
6.2.3. Процена на климатските финансии на Градот Скопје за 2018 и 2019 година	35
6.2.4. Климатски финансии од националниот буџет	38
Анекс I: Добиена меѓународна финансиска поддршка	39

Апстракт

Прецизната процена на климатските финансии е најтешкиот проблем со кој се соочуваат сите земји кои не се дел од Анекс I кои имаат обврска за извесување до UNFCCC. Во таа насока ниту Република Северна Македонија не е исклучок. Најголемиот дел од земјите кои не се дел од Анекс I воопшто не презентираат никакви информации за климатските финансии во нивните двегодишни извештаи кои се официјално објавени и покрај обврската кон Конвенцијата утврдени со FCCC/CP/2002/7/Add.2 и Dec.2/CP. 17 Annex III. Република Северна Македонија е една од ретките земји кои во BUR1 и BUR2 има прикажано процена на климатските финансии, а во третиот BUR претендира да прикаже процена на климатските финансии со примена на методологијата на OECD DAC Рио климатски маркери во доменот на јавните климатски финансии.

Република Северна Македонија како земја која не е дел од Анекс I на Конвенцијата има обврска да известува за меѓународната поддршка за климатски активности која е добиена од билатерални и мултилатерални извори. Ова барање на Конвенцијата е во насока на мерење на остварувањето на заложбата на развиените земји за доделување на 100 милјарди САД\$ на годишно ниво кон неразвиените земји кои не се дел од Анекс I, остварувјќи го притоа принципот "зедничка, но диференцирана одговорност и соодветни способности". Исто така, според барањата на конвенцијата потребно е да се извесува и за домашните ресурси кои земјата ги троши за климатски активности.

Синтетизираните податоците за финансиска, технолошка, техничка и поддршка за градење капацитети добиени од меѓународни извори, покажуваат дека, во периодот од 2018 и 2019 година имало вкупно 38 проекти поврзани со климатски активности кои се финансирани со меѓународна поддршка. Поддршката која на Република Северна Македонија и е ветена / примена во двегодишниот период 2018 – 2019 година е проценета на износ од 25,14 милиони САД\$. Од нив, 21 се проекти специфични за климатските промени и опфаќаат дури 15,6 милиони САД\$ што е 62% од вкупниот износ. Останатите 17 проекти чиј износ е 9,5 милиони САД\$ или 38% се релевантни за климатските промени.

Република Северна Македонија, исто така, доби не-парична поддршка во форма на техничка поддршка, технолошка поддршка и поддршка за градење на капацитети. Регистрирани се 14 проекти во оваа категорија.

На национално ниво не бевме во можност да обезбедиме соодветни податоци за прецизна процена на сопствените ресурси потрошени за климатските промени (сопствените климатски финансии) на Владата, ресорните министерства, владини агенции и останатиот владин јавен сектор.

Во поглед на националните ресурси за климатски активности, процената е извршена на ниво на главниот град Скопје, кој во последниве години покажува силна посветеност во борбата со климатските промени. Во анализираниот периодот 2018-2019, Градот Скопје реализирал вкупно 37 проекти поврзани со климатски промени. Вкупниот износ на средства од сопствени извори кои беа вложени во овие проекти изнесуваше 8.928.109 САД\$. Со примена на OECD Рио методологијата проектите беа оценети од аспект на климатската релевантност и соодвено беа пондерирани. Според оваа методологија, вкупниот износ на климатските финансии на Град Скопје за 2018 и 2019 е проценет на износ од 5.608.527 САД\$. Климатските

финансии во 2018 изнесуваа 2.302.659 САД\$ и претставуваат 4,65% од вкупните расходи во сопствениот буџет. Додека пак, во 2019 година, климатските финансии имаат значителен апсолутен раст од 1 милион САД\$, и изнесуваа 3.305.869 САД\$ и претставуваат 5,17% од вкупните расходи во сопствениот буџет.

1. Вовед

Климатските промени се една од најгорливите закани за развојот денес. Справувањето со климатските промени бара земјите да ги трансформираат своите економии и да растат на поразличен начин од сегашниот - климата и планирањето на развојот мора да бидат интегрирани така што политиките и дејствувањето во повеќе сектори и нивоа ќе ги намалат емисиите на стакленички гасови, ќе ја намалат ранливоста од климатските шокови и ќе постигнат придобивки за намалување на сиромаштијата.

Според Шведската агенција за меѓународна соработка за развој (СИДА), целокупната состојба на животната средина во Северна Македонија е многу лоша. Ова е главно затоа што проблемите со животната средина и климата не се приоритетни, што доведува до слабо управување со животната средина и непочитување на регулативата за заштита на животната средина што постои. Свеста на јавноста за проблемите со климата и животната средина е мала, а загадувањето на воздухот, водата и почвата е вообичаено. На многу места загадувањето на воздухот е меѓу најлошите во Европа¹.

Сепак, свесноста за климатските промени и негативните ефекти врз економско - сицијално сфера и севкупниот квалитет на живеење во Република Северна Македонија постојано се зголемува во последниве години. Иницијативите за намалување на стакленичките гасови и за адаптирање на климатските промени добиваат се поголемо значење. Северна Македонија како земја која е недоволно развиена и која се соочува со големи економски проблеми, има голем недостиг на домашни ресурси за климатски активности што доведува до помал обем на климатски активности од потребниот. Тука голема улога има поддршката која се добива од билатерални и мултилатерални меѓународни извори. На располагање се фондовите од финансискиот механизам за конвенцијата (Глобалниот еколошки фонд (GEF), Зелениот климатски фонд (GCF) и нивните придружени ентитети) кои за жал Македонија недоволно ги искористува. Имено, потребно е поголемо залагање, особено развивање на климатски иницијативи на ентитетите од јавниот сектор (општините и министерствата) за аплицирање со проекти и добивање на позначителни суми токму од овие главни финансиски механизми на Конвенцијата. Сепак, приливот на странска поддршка за финансирање на климатските активности кој е остварен во периодот 2018 – 2019 година, има големо значење за нашата земја како држава во развој.

Климатските финансии ги опфаќаат сите ресурси со кои се финансираат трошоците за транзиција кон економија со ниско ниво на јаглерод и економија и општество “отпорни” на климатски промени. Тоа ги опфаќа и финансиски ресурси (јавни и приватни, домашни и меѓународни) специфични или релевантни за климатските промени. Ова вклучува: финансиски ресурси кои се наменети за намалување на емисиите и подобрување на понорите на стакленичките гасови; намалување на ранливоста, одржување и зголемување на отпорноста на човечките и еколошките системи кон негативни влијанија на климатските промени; стратегии, планови и политики за климатска отпорност и за

¹ <https://www.sida.se/English/where-we-work/Europe/north-macedonia2/our-work-in-north-macedonia/>

ниски емисии; климатски истражувања и системи за мониторинг на климата; како и градење на капацитети и технологија за климатски промени. Многу подетални дефиниции за климатските финансии се дадени во Рамката 1, според OECD DAC Рио Маркери.

Изворите на климатските финансии во Република Северна Македонија можат да се класифицираат во четири различни категории:

- билатерални финансии, кои доаѓаат од една донаторска земја во различни форми: преку индивидуални донатори, преку донаторски агенции, директно во форма на Официјалната поддршка за развој (ОПР) и преку билатерални финансиски институции;
- мултилатерални финансии, доколку повеќе од една земја / субјект ја обезбеди поддршката и таа се канализира преку една донаторска агенција;
- домашни јавни финансии; и
- финансии од приватниот сектор

Република Северна Македонија е земја која не е дел од Анекс I на UNFCCC (држава во развој), без квантифицирани обврски за намалување на емисиите на стакленички гасови. Во исто време, таа има статус на земја-кандидат за членство во Европската унија (ЕУ), при што треба да се придржува кон политиката ЕУ за климата и енергетската политика, која всушност ги презема обврските кои се однесуваат на земјите од Анекс I. Република Северна Македонија, на доброволна основа, настојува да ги интегрира што е можно повеќе двата аспекти (UNFCCC и ЕУ) во своите национални извештаи за климатските промени. Во таа насока, **процентот на климатските финансии во Северна Македонија треба да се спроведува со примена на OECD DAC методологијата на Рио Маркерите која е прифатена и се применува од страна на земјите членки на ЕУ.** Исто така, со влезот на Северна Македонија во ЕУ автоматски ќе стане дел од Annex I и Annex II земји кои се даватели на поддршка за климатски активности за неразвиените земји и соодветно ќе треба да ги применува и поцврстите критериуми на конвенцијата.

Рамка 1. Дефиниции поврзани со климатски финансии

Климатски финансии: финансии кои имаат за цел да ги намалат емисиите, и да ги зајакнат понорите на стакленичките гасови и имаат за цел да ја намалат ранливоста на, и одржување и зголемување на отпорноста на човечките и еколошките системи од негативните влијанија на климатски промени (адаптирано од дефиницијата за климатските финансии на Постојаниот комитет за финансии на UNFCCC).

Активности за ублажување: Активноста треба да се смета како активност поврзана со ублажување на климатските промени, доколку таа придонесува за остварување на целта за стабилизирање на концентрациите на стакленички гасови во атмосферата на ниво што би спречило опасно антропогено мешање во климатскиот систем преку промовирање на напори за намалување или ограничување на емисиите на стакленички гасови или за подобрување на секвестрацијата на стакленички гасови (ова дефинирање е адаптирано од оперативната дефиниција и критериумите за подобност што се користат во маркерите на политика на OECD-КПР).

Активности за адаптација: Активноста треба да се смета како активност поврзана со адаптацијата на климатски промени, доколку таа има цел да ја намали ранливоста на човечките или природните системи од ефектите од климатските промени и ризиците поврзани со климата, со одржување или зголемување на капацитетот за прилагодување и отпорноста. Ова опфаќа низа активности, од генерирање информации и знаење, до развој на капацитети, планирање и спроведување на активности за прилагодување на климатските промени (ова дефинирање е адаптирано од оперативната дефиниција и

критериумите за подобност што се користат во маркерите на политика на OECD-КПР).

Климатско релевантен технолошки развој и трансфер на технологии: широк опсег на процеси што опфаќаат прилив на знаење, искуство и опрема за ублажување и прилагодување кон климатските промени кај различни засегнати страни, како што се владите, институциите од приватниот сектор. Широкиот и инклузивен термин „трансфер“ го опфаќа процесот на учење за да се разбере, искористи и реплицира технологијата, вклучително и капацитет за избор и прилагодување кон локалните услови и негово интегрирање со автохтоните технологии. (адаптирано од дефинирањето на Меѓувладиниот панел за климатски промени (IPCC) за трансфер на технологија поврзана со климата).

Климатско-релевантно градење на капацитети: градење на капацитети е процес кој се стреми кон градење, развој, зајакнување и подобрување на постојните научни и технички вештини, способности и институции, особено во земјите во развој, за да им се овозможи да ги проценат, адаптираат, управуваат и развиваат технологиите. Градењето на капацитетите мора да биде скроено за потребите на конкретната земја, да се осврне на специфичните потреби и услови на земјите во развој и да ги одразува нивните национални стратегии, приоритети и иницијативи за одржлив развој (адаптирано од дефиницијата на UNFCCC за активности за градење на капацитети).

Овој извештај е структуриран на следниот начин:

- Делот 2 ги прикажува обрските за известување на климатските финансии која ја има Северна Македонија како земја која не е дел од Анекс I.
- Во делот 3 се дава осврт на проблемите за идентификација и прецизна квантификација на климатските финансии во Република Северна Македонија чие познавање е неопходно заради понатамошна прецизна квантификација на климатските финансии.
- Потребата од обезбедување на доволно финансиски средства за климатски активности за неразвиените земји од Анекс I е препознаена од Конвенцијата. Така, Конвенцијата има воспоставено механизми за обезбедување на меѓународна финансиска, техничка, технолошка и поддршка за градење на капацитети. Финансискиот механизам на Конвенцијата кој и стои на располагање и на нашата земја е претставен во делот 4.
- Но, многу земји во светот, и тоа не само развиените туку и помалку и недоволно развиените земји, имаат воспоставено сопствени финансиски механизми преку кои доделуваат национални средства за финансирање на климатските активности. Тие се претставени во делот 5.
- Во делот 6 е дадена анализа на климатските финансии во Република Северна Македонија во периодот 2018 – 2019 година. Одделно се претставени меѓународната поддршка која е примена во овој период, како и националните ресурси кои се вложени. Тука посебен акцент е даден на климатските финансии на главниот град Скопје.
- Делот 7 дава заклучоци и препораки за идно постапување.

2. Обврска за известување

Обврски за известување на страните кои не припаѓаат во Анекс I во UNFCCC се дефинирани во FCCC/CP/2002/7/Add.2 и Dec.2/CP.17 Annex III:

Страните кои не припаѓаат во Анекс I од UNFCCC треба да обезбедат информации за финансиски ресурси и техничка поддршка за подготовка на нивните национални комуникации обезбедени од самите нив, како и оние добиени од Глобалниот еколошки фонд (GEF), страните од Анекс II или билатералните и мултилатералните институции.

Страните што не припаѓаат во Анекс I, исто така, треба да обезбедат информации за финансиски ресурси и техничка поддршка обезбедени од нив самите и од GEF, страните од Анекс II или билатерални и мултилатерални институции, за активности поврзани со климатските промени.

и според Dec.2/CP.17 Анекс III:

Страните кои не се во Анекс I, исто така, треба да обезбедат ажурирани информации за финансиски ресурси, трансфер на технологија, градење на капацитети и техничка поддршка добиена од Глобалниот еколошки фонд (GEF), страните вклучени во Анекс II на Конвенцијата и другите развиени земји потписнички, Зелениот климатски фонд и мултилатералните институции за активности поврзани со климатските промени, вклучително и за подготовка на тековниот двегодишен ажуриран извештај.

Во однос на развојот и трансферот на технологија, страните кои не се дел од Анекс I треба да обезбедат информации за технолошките потреби, кои мора да бидат национално определени и за добиената технолошка поддршка.

3. Проблемите за идентификација и прецизна квантификација на климатските финансии во Република Северна Македонија

Како да ги идентификуваме и прецизно да ги квантифицираме климатските финансии во Република Северна Македонија? Како го прават тоа останатите земји кои не се дел од Анекс I на Конвенцијата? Ова се првите прашања на кои треба да се даде одговор.

Процесот на прибирање на податоци за климатските финансии во Северна Македонија е исклучително тежок. Во поглед на квантификацијата на меѓународната поддршка за климатски активности која е добиена, тоа подразбира идентификација на сите релевантни државни институции и невладини организации и други засегнати страни кои евентуално користат меѓународна поддршка за финансирање на климатски активности. Квантификацијата (процената) на климатските финансии е еден од најголемите проблеми со кои се соочуваме при подготовката на BUR. Всушност, овој проблем е идентичен за сите земји кои не се дел од Анекс I.

За потребите на оваа анализа, направена е опсежна опсервација на досега објавените двегодишни извештаи за климатски промени по одделни земји, посебно на оние земји кои не припаѓаат во Анекс I. Согледано е дека прашањето за климатските финансии е најмалку третирано, и повеќето земји воопшто ништо не известуваат во поглед на климатските финансии. Причина за ова е токуму тешкотијата за прибирање на релевантни информации за климатски активности и нивна соодветна квантификација.

Тоа укажува дека UNFCCC треба во иднина да вложи многу повеќе во унификација на методологијата, пристапот и процесот за прибирање на податоци. Земјите кои имаат вклучени информации за климатските финансии во нивните двегодишни извештаи тоа го прават врз база на прибирање на податоци за поддршката која е добиена преку анкета на потенцијалните корисници, истражување на нивните веб страни, особено на веб страните на давателите на поддршка итн. Проценетите износи се на ниво на ветен износ (commitment) и/или примен за одреден проект, со оглед дека не може точно да се процени колкав дел од буџетот на проектот е потрошен токму во периодот за кој се известува. Исто така, има проекти кои започнале пред и завршиле во известувачкиот период, како и проекти кои започнале во известувачкиот период, а сеуште не се завршени.

Процената на домашните јавни климатски финансии е уште потежок процес, со оглед дека токму тие се мултидимензионално прашање. Во суштина, може да се идентификуваат активности кои би имале допирна точка со климатските промени, но најголемиот дел од нив се преземени со цел за заштита на животна средина, енергетска ефикасност и за други цели, но не за климатски промени како главна или значајна цел. Тоа подразбира дека конкретната примена на светските методологии како што е методологијата на Рио маркерите во овој момент е ограничена. За да може да се примени било која методологија за идентификација на климатските активности во доменот на јавните финансии (било методологијата на Рио или методологијата на Мултилатералните развојни банки) потребно е секоја активност однапред да биде таргетирана како климатска активност (на ниво на главна или споредна) во буџетските програми. **Поконкретно, тоа би значело, целосна промена во процесот на буџетирање на национално и локално ниво.**

При предвидување на било која активност во буџетите на ентитетите од јавниот сектор (особено општините, министерствата за економија, земјоделство, животна средина итн.) на ставката која се предвидува во буџетот за следната година треба да и се даде предзнак климатска активност, било како главна доколку е целосно определена за климатска активност, или значајна доколку е определена за друга цел, но придонесува за климатска акција. За да може ова да се операционализира во пракса, потребно е зголемување на свесноста за климатските финансии.

Првиот чекор е **обука** на релевантните поединци од ентитетите од јавниот сектор за темелно разбирање на климатските промени. Климатските акции се повеќе димензионални. Нивното препознавање бара темелно познавање на проблематиката на стакленичките гасови, што ги предизвикува нив, што ги намалува, што ги елиминира. Исто така, потребно е темелно разбирање за тоа како се остварува процесот на адаптација на човекот и останатиот свет на климатските промени. Само доколку поединците во ентитетите од јавниот сектор добро ги разбираат климатските акции (било оние кои се насочени кон ублажување или адаптација) ќе може да се воспостави база за климатско буџетирање и известување за климатски активности.

Понатака, на ентитетите од јавниот сектор би им се наметнала обврска за пополнување на **образец за климатски финансии** кој би го доставувале до една централна единица (пр. или МЖСПП или Министерство за финансии) која би ги синтетизирала сите тие податоци. Тука, би требало да има неколку поединци кои би биле вработени и би се посветиле соодветно на компилирање на податоците, нивно пречистување и синтетизирање. Понатака би следел процес на нивна анализа.

Но, со оглед дека можно е да има пропусти во известувањето, како алтернатива на овој процес, подобро решение кое се наметнува е пристап на **идентификација на климатските акции** од доставените реализирани буџети **на ниво на презентација на проекти и активности**. Од така доставените реализирани буџети на ниво на проекти или активности, поединците кои се специјализирани за климатски финансии, потребно е да одат активност по активност и да ги извлекуваат само оние активности кои сметаат дека имаат предзнак климатска акција. Овие поединци кои ќе бидат со јаки капацитети за како од доменот на јавните финансии (буџетирање и анализа на финансиски извештаи), но особено со големи познавања и за климатски промени ќе бидат способни: 1) јасно да определат дали идентификуваната климатска акција има главна или значајана цел климатски промени; 2) соодветно да одлучи колкав пондер ќе и даде на активността (100%, 40% или 0).

Во секој случај, процесот на климатското буџетирање е најдобриот пристап за создавање на трајна основа за идентификација на климатските акции. За ова повеќе е елаборирано во документот „Критериуми за утврдување на програми / проекти / активности поврзани со климатските промени и најсоодветна методологија за редовно собирање на податоци и информации за национални / локални ресурси наменети за климатски промени“.

4. Извори на меѓународна поддршка за земјите кои не се дел од Анекс I

4.1. Механизмот на Конвенцијата за климатски финансии²

Придонесот на земјите во климатските промени и нивниот капацитет за спречување и справување со последиците, варира во огромна мера. Конвенцијата и протоколот, според тоа, предвидуваат финансиска поддршка од Страните со повеќе ресурси за оние кои се посиромашни и ранливи т.е. развиените држави (Страните од Анекс II) обезбедуваат финансиски ресурси за да им помогнат на земјите во развој во спроведувањето на Конвенцијата. За да се олесни ова, Конвенцијата воспостави финансиски механизам за обезбедување средства за земјите во развој.

Конвенцијата, во нејзиниот член 11, вели дека оперативноста на финансискиот механизам е доверена на еден или повеќе постојни меѓународни субјекти, за почеток на Глобалниот еколошки фонд (GEF). На COP 17, Страните донесоа одлука да се формира Зелениот климатски фонд (GCF) како оперативен субјект на Финансискиот механизам на Конвенцијата, во согласност со член 11 од Конвенцијата. Финансискиот механизам дава отчет пред COP, која одлучува за нејзините политики за климатски промени, приоритетите на програмата и критериумите за подобност за финансирање.

Протоколот од Кјото, во член 11, исто така ја признава потребата Финансискиот механизам да финансира активности од страните во развој.

Покрај обезбедување насоки за GEF, страните имаат формирано четири посебни фондови: Специјален фонд за климатски промени (SCCF), Фонд за најмалку развиени земји (LDCF), двата управувани од GEF и GCF според Конвенцијата; и Фондот за адаптација (AF) според Протоколот од Кјото.

² <https://unfccc.int/topics/climate-finance/the-big-picture/climate-finance-in-the-negotiations>

На COP 16 страните одлучија да формираат Постојан комитет за финансии кој ќе обезбедува поддршка на COP во извршувањето на своите функции во врска со Финансискиот Механизам на Конвенцијата.

Работната програма за долгорочно финансирање беше лансирана на COP 17, па се продолжи за една година на COP 18, и се финализира на COP 19 во Варшава. COP 19, во одлуката 3 / CP.19, вклучува активности за долгорочни климатски финансии за периодот 2014-2020 година. Овие вклучуваат двегодишни поднесоци од страна на развиените земји, за нивните стратегии и пристапи за зголемување на климатските финансии од 2014 до 2020 година, сесии на работилници за олеснување на разговорите за долгорочните климатски финансии и двегодишни министерски дијалози на високо ниво за климатски финансии кои започнуваат во 2014 година.

Финансирањето за активности за климатски промени е исто така достапно преку билатерални, регионални и мултилатерални канали.

4.2. Билатерално и мултилатерално финансирање

Во членот 11.5 од Конвенцијата се вели дека развиените држави исто така можат да им обезбедат на земјите во развој да ги искористат финансиските ресурси поврзани со спроведувањето на Конвенцијата преку билатерални, регионални и други мултилатерални канали. Следниве се дел од програмите и проектите за климатските промени на мултилатералните финансиски институции и билатералните агенции за развој:

МУЛТИЛАТЕРНА ФИНАНСИСКИ ИНСТИТУЦИИ	Програма
Африканска банка за развој (AfDB)	Климатски промени
Азиска банка за развој (ADB)	ADB и ублажување на климатски промени ADB и адаптирање на климатски промени Програма за чиста енергија Енергија за сите иницијативи Фондови и партнерства Програма за финансирање на вода Програма за сиромаштија и животна средина
Банка за развој на Карибите (CDB)	Управување со ризик од катастрофи и климатски промени
Централно Америчка банка за економска интеграција (BCIE)	
Европска инвестициска банка (EIB)	Климатска акција
Меѓу-американска банка за развој	
Меѓународна банка за обнова и развој (Светска банка)	Климатски промени Фондови за климатски инвестиции Партнерства Проекти и операции Јаглеродни проекти
Меѓународна финансиска корпорација (IFC)	Чисти технологии Одржлива енергија Финансии за јаглерод
Исламска банка за развој (IDB)	

Агенции за билатерална развојна соработка

Австралија	Австралиска помош Преглед на помошта на Австралија за климатските промени Иницијативи за климатски промени и животна средина
Австрија	Австриска соработка за развој (ADC)
Белгија	Белгиска соработка за развој (надворешна политика, надворешна трговија и развојна соработка)
Канада	Канадска меѓународна агенција за развој (CIDA)
Данска	Данска агенција за развој (DANIDA) Фонд за индустријализација за земјите во развој (IFU)
Европска комисија	Климатска акција Глобална алијанса за климатски промени
Финска	Министерство за надворешни работи (климатски промени - глобална политика и соработка)
Франција	Француска агенција за развој (Afd) Одделение за меѓународна соработка Француски фонд за глобално опкружување (FFEM)
Германија	Федерално министерство за економска соработка и развој (BMZ) Германско друштво за меѓународна соработка (GIZ) GmbH Заем за реконструкција (KfW) Федерално Министерство за животна средина, зачувување на природата и нуклеарна безбедност (BMU)
Грција	Министерство за надворешни работи
Ирска	Министерството за надворешни работи и трговија (ирска помош)
Италија	Министерство за надворешни работи
Јапонија	Министерство за надворешни работи (MOFA) Јапонска банка за меѓународна соработка (JBIC) Јапонска агенција за меѓународна соработка (JICA)
Луксембург	Лукс-развој
Холандија	Развојна соработка на Холандија
Нов Зеланд	Програма за помош на Нов Зеланд (NZAID)
Норвешка	Министерството за надворешни работи (ODIN) Norwegian Agency for Development Cooperation (NORAD)
Португалија	Министерството за надворешни работи Институт за португалска соработка
Шпанија	Министерство за надворешни работи и соработка
Шведска	Шведска агенција за меѓународна развојна соработка (SIDA)
Швајцарија	Швајцарска агенција за развој и соработка (SDC) Државен секретаријат за економски прашања (SECO)
Обединето кралство	Одделение за меѓународен развој (DFID)
Соединети Американски Држави	Агенција на САД за меѓународен развој (USAID)

4.3. Климатските финансии во Договорот од Париз

Во членот 9 од Договорот од Париз, се предвидува дека развиените држави ќе им обезбедат финансиски средства за да им помогнат на државите во развој во однос на климатските акции и за ублажување и за адаптација, во континуитетот на нивните постојни обврски според Конвенцијата. Другите Страни се охрабруваат да обезбедат или продолжат доброволно да обезбедуваат таква поддршка.

Понатаму, како дел од глобалниот напор, развиените држави треба да продолжат да ја преземаат водечката улога во мобилизирање на климатските финансии од широк спектар на извори, инструменти и канали, истакнувајќи ја значајната улога на јавните фондови, преку разновидни активности, вклучително и поддршка на стратегии дизајнирани за одделни земји, и земајќи ги предвид потребите и приоритетите на земјите во развој.

Покрај тоа, во членот 9 се наведува дека обезбедувањето на растечки финансиски ресурси треба да има за цел да постигне рамнотежа помеѓу адаптацијата и ублажувањето, земајќи ги предвид стратегиите, приоритетите и потребите на земјите во развој, особено оние кои се ранливи на негативните ефекти од климатските промени и имаат значителни ограничувања на капацитети (како што се најмалку развиените земји и малите островски држави во развој).

Во однос на претходната размена на информации, развиените земји ќе известуваат на секои две години индикативни квантитативни и квалитативни информации во врска со ставовите 1 и 3 на член 9, доколку е применливо и доколку е достапно, за предвидените нивоа на јавни финансиски ресурси што треба да се обезбедат за земјата во развој. Другите Страни на Конвенцијата кои обезбедуваат ресурси се охрабруваат да ги известуваат на секои две години ваквите информации на доброволна основа.

Во однос на прашањето за транспарентност на поддршката, развиените земји на секои две години ќе обезбедуваат транспарентни и конзистентни информации за поддршка на земјите во развој обезбедени и мобилизирани преку јавни интервенции. Другите Страни се охрабруваат да го сторат тоа.

Финансискиот механизам на Конвенцијата, вклучително и неговите оперативни субјекти и Постојаниот комитет за финансии, служи како финансиски механизам на овој договор. Покрај тоа, член 9 предвидува дека институциите што служат на овој договор, вклучително и оперативните субјекти, имаат за цел да обезбедат ефикасен пристап до финансиски ресурси со поедноставени процедури за одобрување и засилена поддршка за државите во развој, особено за најмалку развиените земји и малите островски држави, во контекст на нивните национални климатски стратегии и планови.

На COP 21, исто така, беше решено дека развиените земји ќе ја продолжат постојната цел за колективна мобилизација до 2025 година, во контекст на значајни активности за ублажување и транспарентност во спроведувањето, и дека пред 2025 година Конференцијата на Страните која служеше како состанок на страните (CMA) на Договорот од Париз ќе постави нова колективна квантифицирана цел на ниво од 100 милијарди американски долари годишно, земајќи ги предвид потребите и приоритетите на земјите во развој.

Понатаму, COP реши да го зајакнат обезбедувањето на итна и соодветна финансиска поддршка, технолошко поддршка и поддршка за градење капацитети од страна на развиените земји, со цел да се подобри нивото на амбиција на дејствување пред 2020 година од страна на Страните, и во овој поглед силно ги повикува развиените земји потписнички да го зголемат нивото на финансиска поддршка, со конкретен патоказ за

да се постигне целта на заедничко обезбедување 100 милијарди САД\$ годишно до 2020 година за ублажување и адаптација, а значително зголемување на финансиите за адаптација од сегашните нивоа и дополнително обезбедување соодветна технолошка поддршка и поддршка за градење на капацитети. Страните, исто така, одлучија да водат олеснувачки дијалог во врска со дваесет и втората сесија на Конференцијата на страните за да го проценат напредокот во спроведувањето на одлуката 1 / СР.19, ставовите 3 и 4 и да идентификуваат релевантни можности за подобрување на обезбедувањето на финансиски ресурси, вклучително и за развој на технологија и трансфер и поддршка за градење на капацитети, со цел да се идентификуваат начини за подобрување на амбицијата на напорите за ублажување на сите страни, вклучително и идентификување на релевантни можности за подобрување на обезбедувањето и мобилизирање на поддршка.

5. Потреба од воспоставување на домашни извори за климатски финансии

Имплементацијата на климатските проекти и активности бара јасни стратегии за финансирање кои подразбираат мобилизирање на ресурсите како од јавниот така и од приватниот сектор. Меѓународното финансирање на климатските промени ќе има клучна улога во ова и ќе биде најефективно кога ќе се усогласи во рамките на домашниот буџет и ќе се користи каталитички за да ги искористи дополнителните приватни финансии. Силен домашен буџет ориентиран кон перформанси кој го интегрира климатскиот ризик и ги намалува емисиите на стакленички гасови ќе овозможи усогласување на меѓународните и приватните финансиски текови. Во однос на адаптацијата на климатските промени, повеќето климатски активности ќе треба да бидат управувани од националните и локалните власти преку нивните домашни буџети. Мониторирање на имплементацијата и отчетноста се од суштинско значење за да се обезбеди ефикасно управување со ресурсите поврзани со климатските промени во насока на градење на одржливи, отпорни и правични општества.

Во насока на обезбедување на широк дијапазон и разновидни климатски акции, обезбедувањето на доволен обем на финансиски средства за нивно финансирање е од клучно значење. Земјите кои преземаат решителни чекори во борбата со климатските промени имаат резвиени механизми кои се специјализирани за финансирање на климатски акции. Покрај средствата од сопствениот буџет кои се определени и наменети за финансирање на климатски активности, националните и локалните авторитети потребно е да воспоставт нови механизми по примерот на останатите земји во светот. Во таа насока, тука ќе ги истакнеме два клучни механизми, кои би можеле да се применат и во нашата држава:

- Воспоставување на Национален Климатски фонд
- Воспоставување на национални и локални климатски / зелени финансиски инструменти

Покрај овие два, во различни земји во светот постојат и други специјализирани механизми кои обезбедуваат средства за климатски активности, пр. Фонд за управување со енергетска ефикасност и побарувачка.

5.1. Национален Климатски Фонд

Важна алатка за земјите да управуваат со климатските финансии е Националниот климатски фонд (НКФ). Националните климатски фондови се посебни ентитети кои се во владина сопственост и се управувани од владата, а кои им помагаат на земјите да добијат климатски финансии од најразлични извори, да ги координираат и да бидат одговорни за нив. На овој начин, државите се наоѓаат на добра позиција за да можат да направат информиран избор за тоа како се насочуваат ресурсите кон активности што даваат резултати на терен.

Владите на многу земји, обично преку Министерството за животна средина или Министерството за финансии, имаат формирано Национален Климатски фонд (други имиња: Зелен фонд, Фонд за клима и сл.), за да ја поддржат транзицијата на сопствената економија кон развој кој подразбира намалување на емисиите на јаглерод, поефикасно искористување на ресурси и отпорност на климатски промени, обезбедувајќи големи економски, еколошки и социјални придобивки. Почетните парични средства овој фонд ги добива од алокација на средства од националниот буџет и/или локалните буџети, но подоцна има можност за обезбедување на средства од различни извори (донации, кредити, зелени обврзници, и останати иновативни инструменти). Вообичаено, националната банка за развој е назначена за агент за имплементирање на средствата од Националниот Климатски Фонд.

НКФ обезбедуваат национален систем на земја кој на централно ново може да го поддржи поставувањето на целите на климатските промени и стратешкото програмирање, да го надгледува одобрувањето на проекти за климатски промени, да го мери спроведувањето и перформансите на проектот, да обезбеди сигурност дека се спроведува владината политика за климатски промени, обезбеди поголема финансиска контрола на фондовите за климатски промени и голем број на други бенефити. НКФ им помагаат на земјите да вршат комбинирање на различни ресурси заедно на национално ниво, обезбедувајќи механизам за префрлање на моќта од традиционалното управување со фондови кон управување на национално ниво. Целите на климатските промени на една земја се управуваат и поддржуваат одвнатре, а не обратно.

Дизајнирањето на НКФ бара внимателно да се земат предвид неговите цели, а потоа да се креира неговата структура за да тој понатака може да даде поддршка во остварување на овие цели. Не постојат унифицирани дизајни на НКФ помеѓу земјите, секој НКФ е дизајниран согласно со националните потреби и приоритети. Во повеќето земји, НКФ обезбедуваат заеднички пакет услуги не само за климатски промени туку и пошироко, меѓутоа точните компоненти и структурата за давање услуги се разликуваат многу во зависност од националните околности и приоритети. Со други зборови, начинот на кој се дизајнирани компонентите на фондот го обликува начинот на кој НКФ ја дава својата поддршка. На пример, НКФ кој е финансиран од меѓународни и национални јавни финансии ќе ги прибере и ќе ги комбинира ресурсите на различен начин во споредба со НКФ што се потпира само на приватно финансирање. Ќе бидат потребни прилагодени фискални алатки и механизми за ефективно обезбедување и канализирање на средства од јавни и приватни извори. Понатаму, во зависност од неговите модалитети за капитализација, НКФ може да има за цел да ги зајакне капацитетите на националните чинители, вклучително и директен пристап до климатските финансии.

5.1.1. Клучните цели на Националниот Климатски Фонд

Националниот Климатски Фонд има за цел да обезбеди каталитичко финансирање за да ги поддржи и поттикне инвестициите во зелени иницијативи што ќе придонесат за намалување на сиромаштијата и создавање нови работни места. Уште поважно, Фондот ќе поддржува само иницијативи што не би биле имплементирани без негова поддршка. Климатскиот фонд не претендира да биде единствен извор на климатски финансии, туку тој треба да биде дополнителен и комплементарен на постојните фискални распределби од националните и локалните буџети, кои го поддржуваат преминот на развој на националната економијата со ниско ниво на емисија на јаглерод, ефикасно искористување на ресурсите и поголема климатска отпорност.

НКФ ќе одговори на слабостите на пазарот кои во моментот ја отежнуваат транзицијата кон зелената економија преку:

- промовирање на иновативни и зелени програми и проекти со големо влијание
- зајакнување на целите на климатската политика преку зелени иницијативи
- проширување на зелената економија, и
- привлекување дополнителни ресурси за поддршка на развојот на зелената економија.

Клучните цели на Националниот Климатски Фонд се:

- да прибира извори на средства и да ги насочи кон активности за климатски промени кои ги промовираат национални приоритети
- да врши комбинирање на финансиите од јавни, приватни, мултилатерални и билатерални извори за да се зголеми можноста на една земја да ги унапреди националните климатски приоритети
- да се координира активностите за климатски промени низ целата земја за да се обезбеди ефикасно спроведување на приоритетите за климатските промени
- зајакнување на капацитетите за управување со климатските финансии, вклучително и за „директен пристап“ до фондовите

5.1.2. Функции на Национален Климатски Фонд

Откако една земја ќе одлучи да формира НКФ, засегнатите страни мора да ги идентификуваат специфичните и неопходните функции на НКФ. Функциите треба да се засноваат врз постојните механизми и системи кои поддржуваат активности за климатските промени. Тие можат да вклучуваат поставување на целите, стратешко програмирање, капитализација, управување со партнерството, одобрување на проекти, осигурување на политика, финансиска контрола и мерење на успешноста. Секоја од овие треба да се разгледа внимателно. Функциите на НКФ влијаат врз неговите компоненти и услуги. НКФ со лошо дизајнирани функции ризикува не само да не ги постигне своите цели, туку и да го поткопа напредокот кон ниска емисија и развој на отпорност на клима.

Во светското искуство, постојат голем број основни функции кои се вообичаени за секој механизам за финансирање, вклучително и НКФ. Прво, НКФ треба да го зајакне системот или обезбеди систем што поддржува **поставување на цели и развој на програмски стратегии за климатските промени**. Со воспоставување на процес кој ги усогласува и поддржува постојните општи цели и стратешки програми, НКФ може да обезбеди координирана структура за поддршка на националните развојни и климатски приоритети. Понатаму, преку олеснување на редовните дискусии и вклучување на

засегнатите страни за национални климатски прашања, НКФ може да послужи како централно тело за дискусија и донесување одлуки за тоа како НКФ ќе поддржува национална акција.

НКФ треба да обезбеди **прибирање финансиски средства** за климатските приоритети. Навистина, капитализацијата на НКФ - неговата способност да прибира средства - е една од основните функции што го прават НКФ корисна алатка за остварување на економски развој со ниско ниво на емисии и климатска отпорност. Капитализацијата може да има различни форми и може да користи јавни, приватни, мултилатерални, билатерални и иновативни извори на финансирање.

НКФ може да обезбеди механизам за **управување со партнерства** со јасно дефинирање и координација на улогите на различните чинители во климатските промени. НКФ може да го надополни и поддржи управувањето со односите со други механизми за финансирање, како на пример оние под UNFCCC или со други мултилатерални, билатерални, јавни и приватни извори. Исто така, може да обезбеди јасно управување со одговорностите на засегнатите страни на сите нивоа и преку иницијативи за климатски промени.

НКФ може да обезбеди координирана **структура за одобрување и имплементација на проект** за програмирање на климатските промени. Тој воспоставува униформирани упатства за проектниот циклус кои јасно ги прикажуваат техничките и барањата за подобност. Добро осмислените упатства можат да го олеснат транспарентниот процес на одобрување на иницијативите за климатски промени на НКФ.

Покрај тоа, НКФ може да обезбеди соодветни системи за да се осигура дека се исполнети стандардите за квалитет во текот на неговото работење. НКФ обезбедува **политика** на реализација на социјални заштитни мерки и мерки за животната средина, **финансиски контроли** кои обезбедуваат фискално следење и известување и **мерење на успешноста**, при што однапред поставува специфични критериуми за успешност и потоа ги оценува проектите и програмите за да обезбеди дека НКФ работи ефективно и ефикасно.

НКФ може да стане важен извор на **знаење и управување со информации** што ги консолидира и дистрибуира лекциите и искуствата од проектите и програмите за климатски промени. Размената на вакви информации може да создаде капацитет, да им помогне на проектите да спроведат добри практики и да поттикнат иновативни решенија за спроведување на приоритетите на земјата за климатските промени.

Врз основа на целите на фондот, земјата треба да ги земе предвид оние видови на ресурси што најдобро би го капитализирале фондот. Навистина, одлучувањето од каде ќе потекнуваат средствата е еден од најважните избори што ќе го обликуваат НКФ. Многу извори на финанси - вклучително и меѓународни, национални, јавни и приватни - може да се испорачаат преку НКФ, но тие мора да се засноваат на постојните рамки и да бидат поддржани од соодветни структури за ефикасен пристап до финанси како и за нивно канализирање до крајните кроисници.

Општо земено, ако фондот има широк спектар на цели, тој обично обезбедува средства од повеќе различни извори, отколку НКФ кои се тесно насочени. НКФ кој поседува широк дијапазон од цели - на пример, поддршка на сите активности во рамките на стратегијата за ниско ниво на емисија и климатска отпорност - може да има за цел да прибира средства од меѓународни и национални извори за да може да бидат финансирани широк спектар на активности. Фондот кој има повеќе насочена мисија честопати ќе се фокусира само на еден извор, како на пример оние од еден билатерален партнер.

Една земја можеби ќе сака да размисли за употреба на **иновативни механизми за финансирање** за обезбедување капитал за НКФ. Во овој случај, НКФ е дизајниран да прибира ресурси од нетрадиционални извори на финансирање, како што се даноци на нафта или производство на јаглен, такси од загадувачки компании или приходи од пазари на јаглерод. Приходите од овие извори се прибираат од страна на НКФ, а потоа се насочуваат кон програми и проекти кои ги исполнуваат целите на НКФ. На пример, националниот фонд за климатски промени на Бразил собира средства од приходите од индустријата за производство на нафта и ги насочува кон активности за ублажување и прилагодување на климатските промени.

5.1.3. Клучна одлука за формирање на НКФ

Формирањето на НКФ претставува комплексна постапка и бара донесување правилни одлуки во неговото соодветното дизајнирање. Не постои униформен дизајн и единствена најдобра формула за дизајнирање, правилните одлуки зависат од националните околности и приоритети. Секој НКФ во одделните земји е уникатен сам по себе. Со оглед на разновидноста на опциите за дизајн, постојат голем број клучни решенија што треба да се донесат за да се обезбеди соодветна и ефективна структура на НКФ што ја максимизира испораката на климатските финансии за поддршка на националните приоритети. Овие клучни одлуки се однесуваат на следниве клучни аспекти:

- Клучна одлука: Дефинирање на целите
- Клучна одлука: Идентификување на капитализацијата
- Клучна одлука: Воспоставување на ефективно управување
- Клучна одлука: Обезбедување на здрав финансиски менаџмент
- Клучна одлука: Поддршка на ефикасни аранжмани за имплементирање
- Клучна одлука: Олеснување на ефикасно следење, известување и верификација

Формирањето на НКФ бара спроведување сеопфатна и комплексна студија од страна на Владата на Република Северна Македонија, каде што сите горенаведени аспекти и детерминанти ќе бидат дизајнирани на најсоодветен начин.

Пример: Фонд за механизам за чист развој во Кина (CCDMF)

Формиран од Министерството за финансии и Националната комисија за развој и реформи во 2007 година, кинескиот CDM фонд е иновативен механизам за финансирање кој прибира ресурси од приходите генерирани од проекти на CDM во Кина, заработките од деловно работење на CDM, грантови и други видови на соработка и поддршка од мултилатерални институции за развој. Фондот обезбедува грантови и инвестиции за иницијативи кои се однесуваат на климатските промени и промовираат социјален и економски одржлив развој. Исто така, обезбедува повластен заем за проекти за заштеда на енергија и обновлива енергија. Фондот прибира 1,5 милијарди американски долари за обновлива енергија.

Пример: Национален фонд на Бразил за климатски промени

Фондот е создаден за да распредели дел од приходите на владата обезбедени од производството на нафта за да се ублажи влијанието на производството на нафта и борба против климатските промени. Фондот е основан со закон донесен во декември 2009 година и обезбедува грантови и заеми за иницијативи за прилагодување и ублажување. Изворите од фондот може да се искористат за зголемување на меѓународните јавни финансии и приватните финансии во извршување на целите и задачите на фондот. Фондот го надгледува Министерството за животна средина и се управува од Националната банка за социјален и економски развој.

Пример: Зелен климатски фонд во Јужна Африка

Зелениот фонд во Јужна Африка идентификуваше три прозори за тематско финансирање кои ќе придонесат за преминот кон зелена економија.

(1) Зелени градови

Локалната самоуправа, може да игра важна улога во генерирање на побарувачка за зелени производи и услуги преку внесување на индикаторите за ефикасност на животната средина при реализацијата на набавките на јавниот сектор и трошоците за инфраструктура и услуги. Ова пак може да создаде поголема локализација на зелените технологии. Преку давање на помош во спроведувањето на локалната самоуправа, Зелениот фонд може да игра улога во катализирање на значајните нивоа на инвестиции во јавниот и приватниот сектор во зелената економија.

Визијата на прозорецот на Зелениот фонд е да се стремиме кон правилно управувани, компактни и ефикасни градови кои им даваат на своите жители основни услуги, искористувајќи ги достапните природни ресурси ефикасно и одржливо.

Области кои се во фокусот:

- Одржлив транспорт
- Одржливо управување со отпад и рециклирање
- Обновливите извори на енергија
- Одржливо управување со водите
- Енергетска ефикасност и управување со страната на побарувачката
- Одржливи човечки населби, изградена животна средина и зелени згради
- Услуги на екосистем

Подобни апликанти: овој прозорец е отворен за предлози од општини, општински субјекти, добавувачи на општини и мали и средни претпријатија. За апликантите од приватниот сектор, во апликацијата мора да се обезбеди потврда за поддршка од општината.

(2) Економија базирана на ниско ниво на јаглерод

Одвојувањето на економскиот раст од неговото влијание врз природните ресурси ќе биде водено од напорите на приватниот сектор за намалување на влијанието врз животната средина и потрошувачката на ресурси. Ова може да се постигне преку чисти методи на производство и други мерки за ублажување и прилагодување на климатските промени. Овие вклучуваат интервенции насочени кон индустриската ефикасност и јаглеродниот интензитет на економијата, вклучително и енергетска

ефикасност, намалување на загадувањето од индустриски процеси, управување со отпад и повторна употреба на нуспроизводи.

Визијата на овој прозорец е да се стреми кон ниска траекторија за раст на јаглеродот во согласност со принципите на национална политика за климатски промени.

Области кои се во фокусот:

- Енергетска ефикасност
- Обновлива енергија
- Рурална енергија
- Биогаз и биогорива
- Одржлив транспорт
- Проекти за производство и потрошувачка на индустриски прочистувачи

Подобни апликанти: овој прозорец е отворен за предлози од приватниот сектор (вклучително и мали и средни претпријатија), истражувачки и невладини организации.

Исклучоци: Фондот нема да ги разгледа предлозите од големите независни производители на обновлива енергија, ниту пак од проектите за биогорива што користат инвазивни растенија и извори на храна како суровина

(3) Управување со животната средина и природните ресурси

Заштитата на биолошката разновидност и обезбедувањето одржлива испорака на екосистемските услуги е примарен фокус на овој прозорец. Овие вклучуваат интервенции насочени кон прилагодување засновано врз екосистемот кон климатските промени што можат да доведат до модели на рурален развој. Ќе биде поддржано управувањето и намалувањето на влијанието на земјоделството и промените во користењето на земјиштето преку управување со побарувачката и зачувување на ресурсите.

Визијата на овој прозорецот е да се стремиме кон заштитени и зачувани ресурси за одржливи екосистемски услуги за поддршка на развојниот пат на Јужна Африка.

Области кои се во фокусот:

- Плаќање за проекти за услуги на екосистем
- Биодиверзитет, вклучително и одржливо земјоделство
- Управување со користење на земјиштето
- Проекти и планови за рурална адаптација

Подобни апликанти: овој прозорец е отворен за предлози од приватниот сектор (вклучително и мали средни претпријатија), невладини организации, универзитети и институции за истражување и организации со седиште во заедницата.

Исклучоци: За апликантите од приватниот сектор, трошоците за конверзија од конвенционалното земјоделство во одржливо земјоделство нема да бидат поддржани.

5.2. Инструменти за национални и локални климатски и зелени финансии

Зелената обврзница е финансиски производ со фиксен доход, наменет за употреба во финансирање на проект за климатски промени, или пошироко за проекти и активности во животната средина. Климатската обврзница како финансиски термин се чини дека се појави неодамна и често се користи наизменично со терминот Зелена обврзница, кој се користи подолго. Зелените обврзници се специјално дизајнирани за финансирање на одржливи проекти, и оние кои се или неутрални во животната средина или имаат за цел подобрување на животната средина. Така, Зелените обврзници се користат за финансирање на проекти за подобрување на енергетската ефикасност, спречување на загадување, управување со отпад, одржливо земјоделство, риболов и шумарство, заштита на водни и копнени екосистеми, чист транспорт, одржливо управување со водите и култивирање на еколошки технологии. Зелените / климатски обврзници се интересни за инвеститорите, бидејќи тие не само што се сметаат за одговорни инвестиции, туку обезбедуваат и даночни стимулации и кредити. Зелените обврзници може да обезбедат некои даночни предности што можат да бидат корисни при дизајнирање на инвестициското портфолио.

Пазарот на зелени обврзници е еден од најбрзорастечките финансиски пазари. На пример, во 2012 година се издадени само 2,6 милијарди САД\$ зелени обврзници, додека се проценува дека во 2019 година ќе бидат износ од 200 милијарди САД\$, што прави растот од скоро 100 пати. Од 2007 до 2018 година, издадени се над 521 милијарди САД\$ зелени обврзници, со издадени над 167 милијарди САД\$ само во 2018 година (види во: Иницијатива за климатски обврзници, 2019). САД се најдоа на врвот на табелата со 34 милијарди САД\$, а потоа следува Кина со 31 милијарди САД\$. Франција беше трета со 14 милијарди американски долари, четврта Германија со 7,6 милијарди САД\$, а Холандија со 7,4 милијарди САД\$ во зелени обврзници беше издадена на петтото место (види во: Иницијатива за климатски обврзници, 2019).

Еден од најголемите издавачи на зелени обврзници е Светската банка која ги користи за финансирање на некои од најголемите инфраструктурни проекти во земјите во развој. Сепак, како што видовме, Кина, САД и ЕУ се други главни играчи на пазарот. Кинескиот интерес за Зелени обврзници расте со експоненцијално темпо. Во моментот, кинеските зелени обврзници сочинуваат над 1/3 од вкупниот број во светот.

И покрај брзиот раст, сепак големината на пазарот на Зелената обврзница е релативно мал, со што влијае на ликвидноста на инструментите. Класичниот пазар на обврзници е далеку по ликвиден. Бидејќи пазарот на зелени обврзници е сè уште релативно нов, несоодветното вреднување и недостигот на фундаментални истражувања се уште еден предизвик што може да ја направи оваа инвестиција поризична. Во принцип, зелените обврзници може да имаат пониски приноси од класичните обврзници, а како и другите обврзници може да бидат предмет на некои шпекулативни активности (фиксирање на каматните стапки, па дури и перење пари). Регулацијата на зелените обврзници сè уште не е стабилна и остануваат многу системски предизвици. На пример, некои од нуклеарните компании имаат издадено Зелена обврзница, но некој може да се запраша дали нуклеарната енергија е навистина зелена.

Нордискиот регион (Данска, Финска, Норвешка, Шведска и балтичките држави - Естонија, Латвија и Литванија) е важен издавач на зелени / климатски обврзници. Всушност, во нордиските земји под-националните влади се важен играч. Во 2016 година, локалните власти издадоа 11% од зелените обврзници, додека општините или

државните корпорации издадоа 13% од вкупниот број. Агенциите за финансирање на локалната самоуправа (или Фондовите за развој на општините) имаат вкупно 23%. Со други зборови, локалните самоуправи и институциите поврзани со локалната самоуправа (како што се општинските јавни претпријатија) учествуваа со скоро 50% од вкупно издадените обврзници на Нордискиот (Јавен) пазар на зелени обврзници (види во: Иницијатива за климатски обврзници, 2018). Сепак, многу од обврзниците се издадени и се тргуваат во други јурисдикции, како што е Лондонската берза.

Структурата на зелените инвестиции во Шведска покажа дека во 2018 година финансиите се искористени за урбани животни средини без токсини, чисти мориња и заштита на водата за пиење, инвестиции во соларни ќелии, транспорт и патувања без фосили, одржливи биогорива, премин кон зелени индустрии и климатски скок (види во: Иницијатива за климатски обврзници, 2018). Програмата за климатски скокови се фокусира на намалување на емисијата на стакленички гасови преку поддршка на проектите на локалната самоуправа, општинските претпријатија и други субјекти. Премин кон зелена индустрија е иницијатива на политика на владата каде новите индустрии ќе бидат повеќе еколошки, и ќе добиваат поддршка да ги намалат стакленичките гасови на нула до 2040 година. Годишниот буџет е околу 30 милиони евра годишно од 2018 до 2040 година. Исто така, постојат многу локални и регионални владини програми кои се поддржани од централната власт и истите може да се користат за кофинансирање. Околу 2% од вкупните зелени обврзници издадени во Шведска се од локалните самоуправи и 82% од овие се издадени во локална валута (Шведска Крона - SEK). Зелените обврзници сочинуваат 24% од вкупните издадени општински обврзници, во вредност од 1,9 милијарди евра (21% од вкупниот долг). Општинските обврзници во Шведска имаат вредност од 9,1 милијарди евра.

Во Шведска се забележува дека посилените општини директно им пристапуваат на банките и издаваат обврзници, додека помалите и финансиски послабите се уште позајмуваат од „*Kommuninvest*“³. Сепак, во портфолиото на заеми, општините претставуваат 40%, општинските компании за домување сочинуваат 30%, а другите општински компании учествуваат со 22%.⁴ Банкарските заеми опаѓаат, со растот на издавањето на обврзниците. Исто така, зелените обврзници сè уште се релативно недоволно застапени, но истите се силно поддржани од различните политики и иницијативи за промоција на владата и сигурно ќе растат во блиска иднина.

Првата зелена обврзница во Шведска ја издаде Градот Гетеборг во 2016 година. Гетеборг, исто така, го стекна рејтингот на Мудис за зелени обврзници (GB1), првиот град во Шведска што го добил. Досега Градот има две изданија на зелени обврзници. Во моментот осум шведски општини имаат издадено зелена обврзница, а три од нив (Гетеборг, Малме и Советот на округот Стокхолм⁵) успеале да ги котираат своите обврзници на Лондонската берза за хартии од вредност. Општинските компании, исто така, започнаа да се активни на пазарот на зелени обврзници, главно издавајќи обврзници во домашна валута (шведска круна) и на локалниот пазар. Во некои случаи фактот дека тие не ги користат МСФИ⁶ за подготовка на финансиските извештаи, ги прави несоодветни да ги соберат средствата на меѓународниот пазар. Сите тековни зелени

³ *Kommuninvest* е шведска агенција за финансирање на локална самоуправа, формирана во 1986 година, со задача да обезбеди финансиски средства за општините, но собира средства на домашниот и меѓународниот пазар. Има кредитен рејтинг од трипло А и досега има обезбедено повеќе од 5 милијарди американски долари, во различни валути - шведска круна, американски долар, ЕУРО, јапонски јен. (види на: <https://kommuninvest.se>)

⁴ Види: <https://kommuninvest.se/en/>

⁵ т.е. Stockholm's Läns Landsting (на шведски)

⁶ Меѓународни стандарди за финансиско известување (претходно, Меѓународни сметководствени стандарди - МСР)

обврзници издадени од општинските претпријатија беа со рок на достасување од пет години и се однесуваа на компании кои се поврзани со недвижности - или општински корпорации за домување или општинска компанија за управување со недвижности.

Голем број шведски општини имаат издадено ванила обврзници⁷ (класични обврзници) и може да се смета дека имаат потенцијал за издавање зелени обврзници во блиска иднина. Големите шведски општини (со долг од над 600 милиони евра) главно се фокусираа на прибирање средства преку емисија на обврзници, при што многу малку прибегнуваат кон „Комунивест“ и / или банкарски заеми (помалку од 25% од направениот долг). На пример, многу од овие општини многу инвестирале во подобрување на здравствената и транспортната инфраструктура и двете области на интервенција може да бидат соодветни за финансирање преку емисија на зелените обврзници. На пример, реновирањето на болниците беше атрактивно за финансирање со емисија на зелените обврзници во Швајцарија (особено Кантонот Женева).

Општинските станбени корпорации веќе експериментирале со емисиите на зелените обврзници и во овој момент три од нив финансирале проширување и реновирање на станови преку зелената обврзница од вкупна вредност од 327 милиони евра. Инвестициите во проекти поврзано со вода, намалување на јаглерод и ветерна енергија во минатото беа финансирани со ванила обврзници, но се квалификуваа да бидат финансирани со зелени обврзници. На пример, во Норвешка, општините биле најактивни во издавањето на зелени обврзници, фокусирајќи се на интервенциите што јасно ги исполнуваат „зелените“ стандарди - транспорт, енергија и управување со емисиите на стакленички гасови. Норвешките општини, слични на шведската, издадоа зелена обврзница на домашниот пазар, во домашна валута, норвешката круна - НОК. Во Норвешка, над 30% од државниот долг е во обврзници, најголем дел меѓу нордиските земји. Осло е најголемиот издавач на обврзници (8,4 милијарди евра), додека Берген води во издавањето на зелените обврзници (147,5 милиони евра). Енергетските компании се најголем издавач на зелени обврзници, особено оние во нафтениот сектор.

Во Финска, учеството на општините на пазарот на обврзници е помалку од 4%, но тие изнесуваат скоро 88% од заемите на јавниот сектор. Емисијата на комерцијални обврзници во Финска беше 113,6 милијарди евра во 2017 година. MuniFin⁸ е главен заемодавател на општините и здруженијата на локалната самоуправа. Обврзниците MuniFin се првиот избор, бидејќи нема потреба од консултирање или барање за претходно одобрување од МФ. Во случајот на обврзниците, општините и здруженијата на локалната самоуправа треба да влезат во прилично долга постапка, пред да им се дозволи да издадат и рално да направат емисија на обврзници. И покрај предизвиците, голем број фински општини издадоа обврзници (десет од нив)⁹, а повеќето ја разгледуваат можноста за финансирање со обврзници. Општинските корпорации¹⁰ се активни во финансирањето со обврзници, но сè уште не се вклучиле сериозно во издавањето зелени обврзници.

⁷ Ванила обврзницата е обврзница без никакви необични карактеристики; таа е една од наједноставните форми на обврзница со фиксен купон и одредена рочност и обично се издава и откупува по номинална вредност

⁸ MuniFin, т.е. Општински Финанси А.Д. (анг. Municipality Finance Plc.) е кредитна институција во сопственост на јавниот сектор специјализирана за финансирање и управување со финансискиот ризик на финскиот јавен сектор - општини, државни корпорации (вклучувајќи ги и компаниите во кои јавниот сектор има најголем удел) и непрофитни станбени корпорации и здруженија. Сопственици се општини, финската држава, јавни корпорации, вклучувајќи го и Кева, финскиот државен пензиски фонд. (see: <https://www.munifin.fi>)

⁹ Издавањето се движи од 25 милиони до 50 милиони евра, со просек од 38 милиони евра. Бидејќи ова се прилично скромни емисии, тие се зивршени на националниот пазар на обврзници. Ниту една финска општина досега не настапила на меѓународниот пазар.

¹⁰ Во Финска, во моментот има 120 општинско поседувани корпорации

Сепак, не сите зелени / климатски обврзници во целост ги исполнуваат т.н. „зелени“ критериуми. На пример, во 2018 година, 167,6 милијарди САД\$ ги исполнувале критериумите, додека над 21,7 милијарди САД\$ (наводно „зелени обврзници“) не ги исполнувале критериумите (видете во: Иницијатива за климатски обврзници, 2019). Ова е причината зошто постои иницијатива за сертифицирање на зелените обврзници. Во принцип, етикетата на зелената обврзница може да се примени за кој било формат на долгови, вклучително и приватна емисија, секјуритизација, покриена обврзница, и Сукук¹¹, како и етикетираните зелени заеми што се во согласност со Принципите на зелените обврзници (ПЗО) или Принципите на зелените заеми (ПЗЗ)¹². Издавачите се охрабруваат да аплицираат за сертификација на обврзници, осигурувајќи дека емисијата ги исполнува Стандардните и Секторските критериуми за климатски обврзници¹³. Независните акредитирани верификатори обезбедуваат проценка на трети лица дека употребата на приливите од обврзниците е во согласност со целта на лимитирање на глобалното затоплување на 2° C (видете: Иницијатива за климатски обврзници, 2019)

Локалните самоуправи се сè уште релативно мали издавачи, бидејќи агенциите на централната власт и државните корпорации се најголем издавач на јавниот сектор. Како и да е, локалната самоуправа е брзо растечки издавач, особено во азиско-пацифичкиот регион. И, се повеќе локалните власти бараат сертификација на зелената обврзница, меѓународна или национална (на пример, во Малезија). Бидејќи зелените обврзници можат да бидат издадени за скоро секоја инвестиција што придонесува за одржливост и климатско дејствување, тие се привлечни за проактивните локални самоуправи, особено за инфраструктурни и станбени проекти. Локалните самоуправи се најголем издавач на зелени обврзници во сегментот на пазарот на обврзници со рок на достасување до 10 години и веројатно ќе го зголемат својот удел на пазарот во наредните години. Повеќе локални самоуправи во земјите во развој се заинтересирани за издавање на сертифицирани зелени / климатски обврзници, бидејќи западните инвеститори сè повеќе се заинтересирани за заштита на животната средина.¹⁴

Постојат мислење дека на нерзавиените финансиски пазари и пазарите во појава, можеби е неопходно најпрво да се развие класичен пазар на обврзници, а потоа да се фокусира на пазарот на зелени обврзници. Сепак, иако ова може да биде логична низа на чекори, исто така е можно да се фокусираме на сегментот на пазарот на зелени обврзници, скоро во исто време, како што се развива пазарот на ванила обврзници со ванила. (Пример, иако во РС Македонија воопшто не постоје пазар на корпоративни обврзници, првата таква емисија беше перпетуална корпоративан обврзница која е исклучително редок инструмент во светот). Со други зборови, можеби токму емисијата на зелените обврзници ќе биде еден од иницијалните инпути за развој на нерзавиените финансиски пазари. Инвеститорите кои се чувствуваат одговорни кон животната средина можат да не бидат заинтересирани за стандардните обврзници, особено во земјите во развој, и доколку се чувствуваат општествено одговорни може да гледаат на инвестирањето во зелени обврзници во земјите во развој не само како одговорност кон животната средина, туку како и општествено одговорно инвестирање.

¹¹ Инструмент во исламските финансии кој е сличен на обврзницата

¹² Види: Принципите на зелените заеми (Green Loan Principles, LMA, Mar 2018): <https://www.lma.eu.com/news-publications/press-releases?id=146>

¹³ Види: <https://www.climatebonds.net/standards/about>

¹⁴ Sky CEO, saving the environment 'good business', 23rd October, 2019 (see: <https://uk.finance.yahoo.com/news/sky-jeremy-darroch-ocean-rescue-good-business-plastic-103842473.html>)

6. Климатски финансии во Република Северна Македонија во периодот 2018 – 2019 година

Обезбедувањето на средства за финансирање на климатските активности на конзистентна основа е од суштествено значење. Во таа насока, меѓународната поддршка за финансирање на климатските активности е круцијална за Македонија како земја која е во развој и препознава огромна корист од странските извори. Како земја која не е дел од Анекс I на конвенцијата, Македонија е примател на меѓународна поддршка и соодветно на тоа има и обврска за известување за износот на поддршка кој го добила во последователниот двегодишен период. Билатералната поддршка која е добиена од Европската Унија има најголем придонес за финансирање на климатските активности. Особено Инструментот за претпристапна помош им овозможи на голем број општини, невладини организации и министерства да имплементираат проекти, посебно во доменот на енергетската ефикасност и со тоа да придонесат во глобалната борба за намалување на емисијата на стакленички гасови и ублажување на негативните ефекти од климатските промени врз животот на луѓето. Всушност, најголемиот дел од поддршката која е добиена е во насока на ублажување на ефектите од климатските промени. Износот на добиената поддршка ни од далеку не е доволна за задоволување на потребите за преземање на други позначителни чекори за ублажување, што претставува обврска за поголем ангажман во иднина.

Исто така, Северна Македонија како држава во развој, издвојува значителен износ и на сопствени буџетски средства за финансирање на климатските активности, кој сепак е далку помалку од потребното ниво. Негативните ефекти од климатските промени стануваат скоро секојдневна тематика која сè повеќе ја буди свеста за потребата од проактивно делување, спроведување на промени и издвојување на што повеќе средства за климатски активности.

Во овој извештај, даден е преглед за поддршката која е добиена во периодот 2018 и 2019 година, како ажурирање на информациите од претходниот, Втор двегодишен извештај за климатски промени. Во текстот што следи даден е преглед на добиената поддршка од повеќе аспекти, каналите преку кои е добиена (билатерални, мултилатерални или останати), типот на финансирањето (грант, кредит, капитал и сл.), секторската структура во која е насочена поддршката, целта на финансирањето (ублажување, прилагодување или мешано), како и колкав дел се специфични за климатските промени (СКП) или релевантни за климатските промени (РКП). СКП се оние проекти кои се целосно климатско таргетирани проекти, додека РКП се оние кои не се етикетирано како климатски, но со нивното спроведување имаат значајни климатски бенефити било за ублажување или за прилагодување.

Посебно ќе бидат образложени домашните јавни климатски финансии од секторските министерства и Градот Скопје до онаа мера до која успеавме да добиеме податоци за анализа.

Исто така, тука се признава дека нема процена на приватните климатски финансии, кои се најкомплексни за прибирање. Следењето на приватните климатски финансии ќе остане како заложба за иднина.

6.1. Процена на износот на примената меѓународна финансиска поддршка

6.1.1. Методологија за следење на добиената финансиска, техничко-технолошка и поддршка за градење на капацитети

Со оглед дека не постои единствен централизиран систем за автоматско прибирање на податоци за добиена поддршка, за износот и за изворот т.е. финансиерот, најголем проблем со кој се соочивме беше начинот да се дојде до релевантни, веродостојни и сеопфатни податоци за да може да се направи процена на поддршката. Пристапот кој се користеше за прибирање на податоците беше преку анкета која беше испратена до сите потенцијални корисници на поддршка (владини институции, релевантни министертсва, општини, невладини организации и сл.). Како и вообичаено, голем дел од анкетираниите не доставуваат одговор. Па затоа, голем дел од податоците беа прибрани од истражување на веб страниците на корисниците на поддршка, и особено од веб страниците на финансиерите (донаторите / заемодавателите). Најголемиот дел од поддршката која е добиена е во форма на проектно финансирање, па затоа, поддршката за климатски активности беше проценета на проектно ниво. Сите износи се искажани во американски долари. Всушност, овој пристап за процена на климатски финансии од добиена поддршка го користат сите земји кои објавиле Трет BUR, иако голем дел воопшто не известуваат за финансиите.

Во нашата анкета, од субјектите се бараа подетални информации за проектите, особено за износот на вкупниот буџет, и одделно колку е потрошено во 2018 и 2019. Но, сите не дадоа целосни податоци за износот на потрошените средства по години, така што процената беше спроведена како комбинација на ветени/примени фондови. Уште поголем проблем во процената беше тоа што има проекти кои се започнати пред 2018, но исто така започнати во 2018 или 2019 и ќе траат после 2019.

Од сите доставени информации во овој извештај се опфатени сите активни и тековни проекти, најмногу според износите кои се примени и потрошени во овој двегодишен известувачки период. Македонија е корисник на значителни износи на средства од Инструментот за претпристапна помош на Европската унија, особено во делот на меѓугранична соработка. Кај овие проекти финансирани од ЕУ ИПА, кои се однесуваат на финансирање на две или повеќе земји, кај секој проект успеавме да ја издвоиме само сумата која е ветена/потрошена во Македонија. Сите оние проекти кај кои беше пријавен само износот кој е ветен, но без никаква реализација во овој двегодишен период, беа отфрлени.

Потесното специфицирање на климатската релевантност и пондерирањето на износите според климатска релевантност беше скоро невозможно со оглед на квалитетот на доставените податоци. Во таа смисла, за да може да се примени соодветно пондерирање, пример како што е според OECD DAC Рио Методологијата (100%, 40% или 0%) потребно е детално расчленување на проектите во длабочина на ниво на активности, што во конкретниот случај е невозможно.

6.1.2. Статистика на ОЕЦД за финансирање на надворешниот развој насочени кон целите на животната средина, вклучително и конвенциите во Рио

DAC¹⁵ го следи финансирањето на надворешниот развој насочувајќи ги целите на животната средина преку својот систем на известување за доверители (Creditor Reporting System (CRS)) со помош на „маркери за политики“: од донаторите се бара да наведат за секоја активност за развојна соработка што ја известуваат до ОЕЦД дали е насочена кон целите на животната средина. ОЕЦД DAC ги мери и следи билатералните финансии за развој насочени кон целите на климатските промени со помош на два Рио маркера.

Следната табела дава преглед на поддршката примена од Република Северна Македонија од земјите на DAC во 2016-2017 година на билатерална основа, за кои постојат последни статистички податоци во базата на ОЕЦД.

(во милиони САД \$)

Скор	Главна цел		Значајна цел		Прикажана, не е таргетирана		Не е прикажана		
	Година	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Маркер									
Биодиверзитет		0,11	8,68	3,47	4,99	125,28	150,20	4,36	2,60
Климатски промени - ублажување		0,13	8,47	5,57	12,94	123,61	142,86	3,91	2,19
Климатски промени - адаптација		0,09	8,69	9,01	14,45	120,17	141,10	3,95	2,22
Опустинување		...	8,22	0,02	1,60	102,71	129,35	30,48	27,29
Животна средина		14,92	33,70	14,34	31,95	100,94	98,48	3,02	2,33

Извор: OECD data, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RIOMARKERS>

Со оглед дека не постојат статистички податоци во базата на ОЕЦД за периодот 2018-2019, во следната точката даваме процена на целокупната поддршка која е добиена од меѓународни билатерални и мултилатерални извори, во вкупен износ без користење на Рио маркерите, со оглед на недостигот на целосни податоци за нива доследна примена.

6.1.3. Резиме на донаторските фондови наменети за финансирање на проектите за климатски промени во Република Северна Македонија за периодот на известување 2018 – 2019

Во периодот од 2018 и 2019 година, регистриравме вкупно 38 проекти поврзани со климатски активности. Детален преглед на сите проекти е даден во Анекс I: Добиена меѓународна финансиска поддршка. Поддршката која на Република Северна Македонија и е ветена (committed) / примена во овој период е проценета на износ од 25,14 милиони САД\$. Од нив, 21 проект се специфични за климатски промени (СКП), и опфаќаат дури 15,6 милиони САД\$ што е 62% од вкупниот износ. Останатите 9,5 милиони САД\$ или 38% се однесуваат на проекти релевантни за климатски промени (РКП).

¹⁵ OECD Development Assistance Committee (скр. DAC) - Комитетот за помош за развој на ОЕЦД е единствен меѓународен форум на многу од најголемите даватели на помош, вклучувајќи 30 члена, економски најразвиени земји во светот. Види: <http://www.oecd.org/dac/development-assistance-committee/>

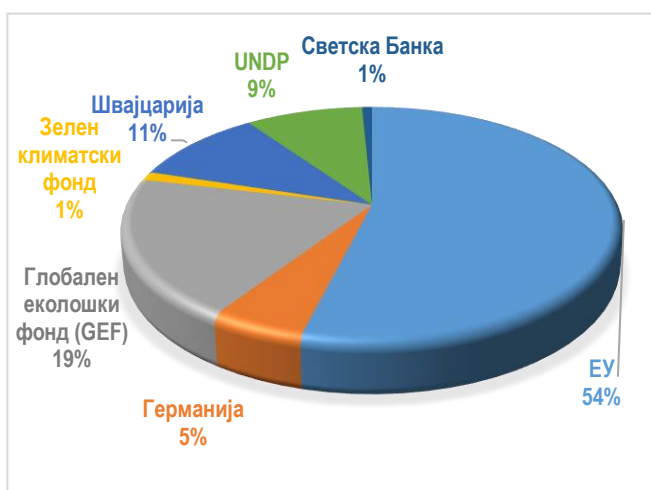
Проекти специфични за климатските промени (ПСКП) или проекти релевантни за климатски промени (ПРКП)

Климатска значајност	Износ (во САД \$)
Проекти специфични за климатските промени (ПСКП)	15.602.294
Проекти релевантни за климатски промени (ПРКП)	9.543.118
Вкупно	25.145.413

Најголемиот дел од поддршката е добиена од Европската Унија. Тука особено треба да се истакне поддршката која е добиена од ИПА фондовите за прекугранична соработка. Втор по големина давател на поддршка е Глобалниот еколошки фонд (GEF).

Финансиер	Износ (во САД \$)
ЕУ	13.566.181
Германија	1.355.824
Глобален еколошки фонд (GEF)	4.858.638
Зелен климатски фонд (GCF)	300.000
Швајцарија	2.614.360
UNDP	2.258.990
Светска Банка	191.419
Вкупно	25.145.413

Скоро цел износ, или поокрепно 98,8% од поддршката е во форма на грант (24,8 милиони САД\$), а само 1,2% (0,3 милиони САД\$) во форма на заем. Тука би истакнале дека Јавното претпријатие за стопанисување со електрична енергија “Електростопанство на Македонија“ има склучено договор за два големи заеми од KfW банката од Германија за финансирање на два големи енергетски проекти кои ќе имаат голем придонес за ублажување на климатските промени: i) Проект: Изградба на топлификација во Битола, Могила и Новаци - прва фаза, вкупен буџет 46,3 мил. EUR (39 мил. EUR од KfW и 7,3 мил. EUR сопствени), и ii) Проширување на ветерниот парк - Богданци фаза II, со вкупен буџет 21 мил. EUR (18 мил. EUR од KfW и 3 мил. EUR сопствени). И покрај склучениот договор за кредит, проектите сеуште не се започнати во овој двегодишен период за кој тука известуваме, и затоа не се прикажани. Ветениот износ доколку би се прикажал нереално би го преценил износот на добиена поддршка, иако според склучениот договор тој износ ќе биде релевантен и доколку се реализираат, ќе бидат прикажани во следниот двегодишен извештај.

Според целта на финансирањето (ублажување, адаптација или и за двете), постои речиси еднаква поделба помеѓу нив. Една третина од добиената поддршка се однесува на активности за ублажување кои би имале глобален импакт.

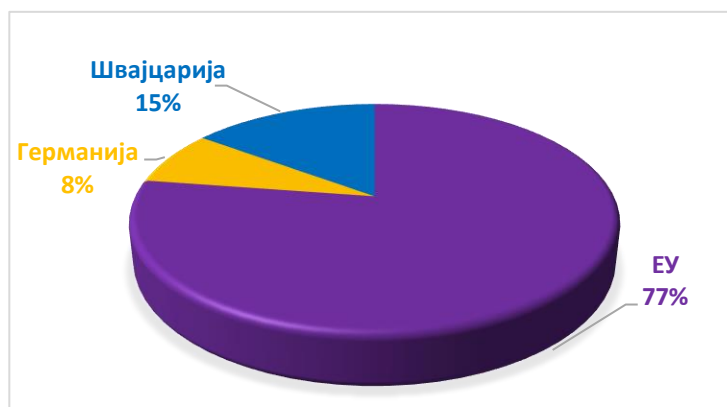
Целта на финансирањето	Износ (во САД \$)
Ублажување	8.289.508
Адаптација	7.328.659
Ублажување и адаптација	6.778.944
Друго	2.748.302
Вкупно	25.145.413

Анализата на билатерална или мултилатерна поддршка која е добиена во известувачкиот период 2018 – 2019, покажува дека поголем дел е билатерална поддршка во износ 17,5 мил САД\$ што е 70%, а останатите 30% е мултилатерална поддршка во износ од 7,6 мил. САД\$.

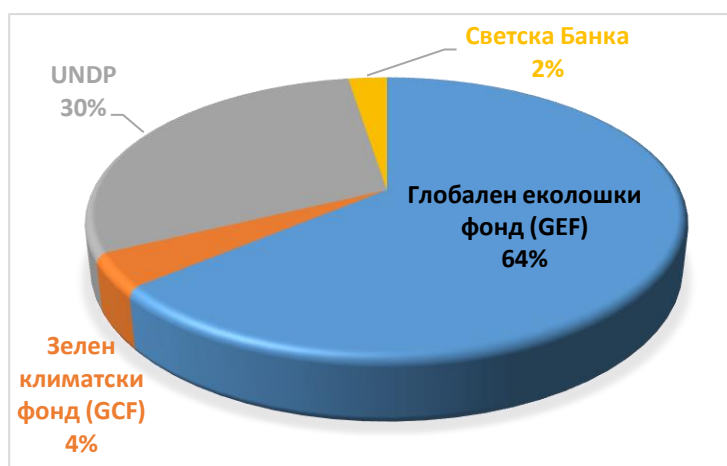
Ветена/примена билатерална поддршка

Финансиер	Износ (во САД \$)
ЕУ	13.566.181
Германија	1.355.824
Швајцарија	2.614.360
Вкупно	17.536.366

Ветена/примена мултилатерална поддршка

Финансиер	Износ (во САД \$)
Глобален еколошки фонд (GEF)	4.858.638
Зелен климатски фонд (GCF)	300.000
UNDP	2.258.990
Светска банка	191.419
Total	7.609.047

Дефиницијата на секторите која се користи во оваа анализа е според методологијата на OECD DAC Рио маркерите за климатски финансии. Анализата на секторската структура покажува дека најголемиот дел од поддршката е во секторот за Општа заштита на животната средина, а веднаш после тоа е во секторот за Генерирање на енергија, дистрибуција и ефикасност. Всушност голем акцент во Република Северна Македонија денес се става на енергетската ефикасност.

Сектор	Износ (во САД \$)
Комуникации	138.935
Прозиводство на енергија, дистрибуција и ефикасност	7.685.864
Општа заштита на животната средина	13.604.286
Влада и граѓанското општество	1.970.255
Транспорт	191.419
Водовод и канализација	1.554.654
Вкупно	25.145.413

6.1.4. Добиена не-парична поддршка

Република Северна Македонија, исто така, доби не-парична поддршка во форма на градење на капацитети, техничка поддршка и технологија. Регистрирани се 14 проекти во оваа категорија. Резимето на не-паричната климатска поддршка добиена во периодот 2018-2019 е прикажано во следната Табела.

Табела: Добиена не-парична поддршка во Република Северна Македонија во периодот 2018 – 2019

ИНФОРМАЦИИ ЗА ПРОЕКТОТ						ЦЕЛ НА ФИНАНСИРАЊЕТО					
Вид на финансирање	Финансиер	Организација која го имплементира	Назив на проектот	Опис на проектот (Специфична цел на финансирањето)	Период на имплементација / Почетен и краен датм	Ублажување	Адаптација	Градење на капацитети	Техничка поддршка	Технолошка поддршка	Општо
Техничка помош	EBRD	Министерство за економија	Преглед на примарниот закон за енергетска ефикасност и поддршка на политиката на член 7	Преглед на примарниот закон за енергетска ефикасност и поддршка на политиката на член 7	2018/2019				X		
Техничка помош	EBRD	Министерство за економија	Проект ЕСКО Подготовка на гасоводот во јавниот сектор во западните балкански земји, освен Хрватска	Со цел да се исполнат барањата, како што е дефинирано во член 18 од Директивата за енергетска ефикасност за промоција на пазарот на енергетски услуги, подготвен е договор за енергетска услуга. Дополнително, општините ќе ангажираат компании од ЕСКО за јавно осветлување и услуги за централно греење преку отворени тендери	2019/2020			X	X		
Техничка соработка	Организација за храна и земјоделство (FAO)	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Проценка на земјоделското производство преку NAEZ и LRIMS и развој на сценарија во	Основната цел на проектот TCP / MCD / 3602 е да се подобри земјоделското производство и да се зголеми адаптивниот капацитет на Република Северна Македонија, преку воспоставување на Национално агро-	2019		X		X		

			Република Северна Македонија	еколошко зонирање (НАЕЗ), систем за управување со информации за земјишните ресурси (LRIMS) и сценарио Развој за подобро информирање на политиката на национално ниво и намалување на климатскиот ризик преку адаптација на локално ниво.								
Техничка помош	GIZ	Министерство за економија	Отворен регионален фонд за Југоисточна Европа - енергетска ефикасност	Изработка на четвртиот Национален акционен план за енергетска ефикасност	2019/2020	X			X			
Техничка помош	GIZ	Министерство за економија	Отворен регионален фонд за Југоисточна Европа - енергетска ефикасност	Развој на Национален план за енергија и клима	2019/2020	X			X			
Техничка помош	GIZ	Министерство за економија	Отворен регионален фонд за Југоисточна Европа - енергетска ефикасност	Изготвување на Правилник за MVP и организирање на обуки за општините со цел исполнување на барањата утврдени во Директивата за енергетска ефикасност	2019/2020				X			
Техничка соработка	Јапонска агенција за меѓународна соработка (JICA)	Центар за управување со кризи / Јавно претпријатие Македонски шуми / Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	Проект за градење на капацитети за намалување на ризикот од катастрофи засновано врз екосистеми преку одржливо управување со шумите во Северна Македонија	Со мерки и активности за намалување на ризикот од катастрофи засновани врз еко-системот (Есо-DRR) врз основа на еколошки мерки и активности во синергија со одржливо управување со шумите, ризик од катастрофи од поплави, лизгање на земјиштето, ерозија на почвата и шумски пожар на долгорочна основа е намален во Северна Македонија.	2017 - 2022		X		X			
Техничка помош	Амбасада на Обединетото кралство	Министерство за економија	Стратегија за развој на енергија на Република Северна Македонија до 2040 година	Изработка на Стратегија за развој на енергија на Република Северна Македонија до 2040 година	2019	X			X			

Техничка помош	UNIDO	Министерство за економија	Преглед и препораки за политика за транспонирање на членовите 8 и 16 ЕЕД	Изготвување на законот за енергетска ефикасност	2018/2019				X		
Техничка помош	USAID	Министерство за економија	Проект на УСАИД за правна реформа во областа на енергетиката	Изготвување на законот за енергетска ефикасност	2018/2019				X		
Техничка помош	USAID	Министерство за економија	Проект на УСАИД за правна реформа во областа на енергетиката	Развој на законот за енергетика	2018/2019				X		
Техничка помош	USAID	Министерство за економија	Проект на УСАИД за правна реформа во областа на енергетиката	Развој на подзаконски акти за енергетски извори на обновливи извори	2018/2019				X		
Техничка помош	USAID	Министерство за економија	Проект на УСАИД за правна реформа во областа на енергетиката	Изготвување на тендерските процедури за ПВ и приемник	2019				X		
Техничка помош	USAID	Министерство за економија	Проект на УСАИД за правна реформа во областа на енергетиката	Развој на правилници за означување NEMO	2019				X		

6.2. Домашни финансиски ресурси за климатски акции

6.2.1. Методологија за следење на сопствени финансиски ресурси и техничка поддршка

За следење на јавните климатски финансии кои се обезбедени од сопствени извори, од националниот и од општинските буџети применета е методологијата на OECD/DAC “Дефиниции на Рио Маркерите за адаптација на климатските промени и ублажување на климатските промени”.

Прибирањето на податоците за климатските маркери се заснова на систем на бодување со три вредности: главна цел (2); значајна цел (1); не се насочени кон целта на политиката (0).

Активноста може да се означи како „**главна**“ кога целта (ублажување на климатските промени или адаптација на климатските промени) е експлицитно наведена како фундаментална во дизајнирањето или мотивацијата за дејноста. Според тоа, промовирањето на целта треба да е наведено во документацијата, како една од главните причини за преземање на дејноста. Со други зборови, активноста не би била финансирана (или дизајнирана на тој начин), туку само за таа цел.

Активноста може да се означи како „**значајна**“ кога целта (ублажување на климатските промени или адаптација на климатските промени) е експлицитно наведено, но не е основен двигател или мотивација за преземање и дизајнирање на активност. Активноста има и други главни цели, но е формулирана или прилагодена да помогне во исполнувањето на релевантните проблеми во животната средина.

Резултатот „**не е насочена**“ („0“) значи дека активноста била испитувана, но утврдено е дека не е насочена кон целта на некој значаен начин. За активности што не се оценувани со примена на Рио маркерите, вредноста „0“ не треба да се користи, туку полето за означување треба да се остави празно. На овој начин, нема забуна помеѓу активности што не ја таргетираат целта (резултат = „0“) и активности за кои не е познат одговорот (резултат = „ништовен“). Оваа важна разлика има импликации за статистичките презентации на податоците во Рио маркетите.

За повеќето активности (проекти / програми), OECD / DAC Рио-маркерите се користат за да се обезбеди приближна количина на домашното финансирање на климатските активности:

- Доколку некоја активност е означена како „главна“ за ублажување или прилагодување, 100% од поддршката се смета и пријавува како климатско финансирање.
- Доколку некоја активност е означена како „значајна“ за ублажување или прилагодување, 40% од поддршката се смета и пријавува како климатско финансирање. По примерот на другите земји од ЕУ, сметаме дека овој процент е разумна проценка на просечниот придонес кон климата од проекти кои ја имаат како значајна цела адаптација или ублажување на климатските промени.

Ако повеќе од еден климатски Рио Маркер е доделен на иста активност, двојното броење се избегнува на следниов начин:

- Ако една активност има 2 маркери како “главна”, двете се сметаат со по 50%.
- Ако една активност има 2 маркери како “значајна”, двете се сметаат со по 20%
- Ако една активност има 1 маркер “главна” и еден маркер “значајна”, маркерот “главна” се смета со 60%, а маркерот “значајна” со 40% .

6.2.2. Климатски финансии на Градот Скопје

6.2.2.1 Стратегија за климатските промени – Отпорно Скопје

Главниот град на Република Северна Македонија, Градот Скопје, во последниве години се повеќе акцент става на вложување во заштита на животната средина, а во тие рамки посебен акцент става на вложувања во справување и адаптација кон неповолните ефекти на климатските промени. За таа цел, секоја наредна година определува се поголем износ на средства од сопствениот буџет за реализација на климатски активности. Особено голема улога во таа насока има канцеларијата на УНДП во Скопје која дава поддршка во идентификување и реализација на низа климатски активности.

Градот Скопје во својата програма за заштита на животната средина признава дека заштитата и унапредувањето на квалитетот на животот на граѓаните на Скопје преку спроведување на одржлив развој, помагање на граѓаните и институциите да се подготват за последиците од климатските промени и екстремните временски услови и согледување на активностите за намалување на причините за климатски промени е еден од најважните императиви. Климатските промени се најголема глобална закана на 21-от век. Тие се реалност и неминовност од начинот на кој функционира развиениот свет. Последиците од климатските промени се непредвидливи, а секако големи, разорни и фатални. Најголеми последици ќе имаат урбаните средини, каде е најголема концентрацијата на луѓето и кои воедно се најголеми причинители на климатските промени. Само градовите што ќе успеат да ги испланираат своите активности за справување со климатските промени имаат непречена иднина. Градот Скопје во соработка со УНДП изработи **Стратегија за климатски промени – Отпорно Скопје**. Реализацијата на мерките предвидени со Стратегијата се одвива фазно, по години. Овие активности се насочени кон оставрување на повеќекратни бенефити: i) зголемување на зелениот фонд; ii) прочистување на воздухот; iii) намалување на температурите во летниот период; iv) внесување свежина во просторот, создадена од зелената маса; v) подигање на јавната свест; vi) естетски елемент.

6.2.3. Процена на климатските финансии на Градот Скопје за 2018 и 2019 година

Градот Скопје покажува големо ниво на транспарентност во поглед на финансиските извештаи. Кварталните извештаи се презентирани како според функциите на трошењата на буџетските ставки, така и на ниво на презентирање на ниво на проект / активност. Ова е единствен случај засега, кој на овој начин придонесува за многу појасен преглед на потрошените пари на ниво на функционални ставки, по програми и по проекти. Уште повеќе, буџетот на секторот за животна средина за 2018 година е изработен по активности/проекти каде за секоја активност/ проект постои детална експликација и јасно назначување на целта и намената на средствата. Ова е особено значано бидејќи доследната примена на методологијата на Рио маркерите за климатски финансии бараат активноста да биде однапред назначена за климатски промени (ублажување или адаптација) било како главна или споредна за да може да се земе како климатски финансии. Кварталните извештаи се јавно достапни на веб страната на Градот Скопје, но и службите целосно ни излегоа во пресрет за добивање на потребните податоци за процена на климатските финансии.

Градот Скопје во анализираниот период реализираше 37 климатско поврзани проекти, 17 проекти во 2018 и 20 проекти во 2019 година. Вкупниот износ на средства од сопствени извори кои беа вложени во овие проекти изнесуваше 8.928.109 САД\$. Со примена на Рио методологијата проектите беа оценети од аспект на климатската релевантност и соодвено беа пондерирани. Според оваа методологија, вкупниот износ

на климатските финансии на Град Скопје за 2018 и 2019 е проценет на износ од 5.608.527 САД\$. Климатските финансии во 2018 изнесуваа 2.302.659 САД\$ и претставуваат 4,65% од вкупните расходи во сопствениот буџет. Додека пак, во 2019 година, климатските финансии имаат значителен апсолутен раст од 1 милион САД\$, и изнесуваа 3.305.869 САД\$ и претставуваат 5,17% од вкупните расходи во сопствениот буџет. Овој голем раст, како на активностите, на апсолутниот вложен износ и процентот од основниот буџет, укажува на силната посветеност на Градот Скопје во борбата со климатските промени. Табелата во продолжение, дава јасен преглед за климатските финансии на Град Скопје за 2018 и 2019 година, во вкупен износ, и разделно според финансии за ублажување и финансии за адаптација на климатски промени. Очигледно е дека износот на климатските финансии за ублажување е поголем во двете години и изнесува 57% во 2018 и 68% во 2019.

Климатски финансии на Град Скопје за 2018 – 2019 година (во САД\$)

Климатски финансии на Град Скопје	2018	2019	ВКУПНО
Климатски финансии (ублажување)	1.313.268	2.236.896	3.550.164
Климатски финансии (адаптација)	989.391	1.068.973	2.058.363
ВКУПНО	2.302.659	3.305.869	5.608.527

Следниот графикон дава сликовит поглед на движењето на климатските финансии на Градот Скопје во двете последователни анализирани години.

Најголемиот дел од климатските финансии се реализирани преку две програми: програмата за паркови и зеленило и програмата за заштита на животната средина. Во продолжение даваме преглед на климатските финансии по одделни програми за двете години одделно и во вкупен износ.

Климатски финансии на Град Скопје во 2018 година (во САД\$)

Назив на програма	Климатски финансии	
	ублажување	адаптација
Поддршка на локалниот економски развој	966	0
Паркови и зеленило (капитални расходи)	531.367	487.329
Образование (капитални расходи)	331.502	0
Заштита на животната средина	449.433	502.062
ВКУПНО	1.313.268	989.391

Климатски финансии на Град Скопје во 2019 година (во САД\$)

Назив на програма	Климатски финансии	
	ублажување	адаптација
Комунални дејности (изградба на јавно осветлување)	23.860	0
Паркови и зеленило (капитални расходи)	1.172.657	516.750
Заштита на животната средина	1.040.379	552.223
ВКУПНО	2.236.896	1.068.973

Климатски финансии на Град Скопје во 2018 и 2019 година (во САД\$)

Назив на програма	Климатски финансии	
	ублажување	адаптација
Поддршка на локалниот економски развој	966	0
Комунални дејности (изградба на јавно осветлување)	23.860	0
Паркови и зеленило (капитални расходи)	1.704.024	1.004.079
Образование (капитални расходи)	331.502	0
Заштита на животната средина	1.489.812	1.054.284
ВКУПНО	3.550.164	2.058.363

Секторска структура на климатските финансии на Град Скопје за 2018 – 2019 година

6.2.4. Климатски финансии од националниот буџет

На национално ниво не бевме во можност да обезбедиме соодветни податоци за да извршиме прецизна и релевантна процена на климатските финансии.

Министерството за животна средина и просторно планирање достави нецелосни идформации од каде не можеше да се утврди колкав износ на сопствени ресурси има потрошено на климатски промени. Но, во табелата во Анексот I, може да се забележи дека ова министерство е едно од најголемите имплементатори на прокети поврзани со климатските промени на национално ниво кои се финансирани со добиена меѓународна билатерална и мултилатерална поддршка.

Анекс I: Добиена меѓународна финансиска поддршка

Назив на проектот	Опис на проектот (Специфична цел на финансирањето)	Финансиер	Период на имплементација / Почетен и краен датм	Износ (САД \$)	Вид на финансирање	Организација која го имплементира
1	2	3	4	5	6	7
Заедниците комуницираат со климатските промени	Предложената акција придонесува за специфичната цел на повикот преку зајакнување на влијанието и вклученоста на граѓанското општество во процесите на донесување одлуки и клучните реформи за поддршка на процесот на пристапување во ЕУ. Цели: да се воспостави национална коалиција за климатски промени за засилено вклучување во креирање на јавното мислење, зголемено влијание во развојот на политиките за подигнување на свеста на граѓаните од Северна Македонија за важноста на справувањето со проблемите со климатските промени	ЕУ	2018-2020	468.255	Грант	ЕКО-Свест, Скопје
Проект за подобрување на општинските услуги	Инсталирање на фотоволтаични системи соларни панели на јавните згради на општините	ЕУ	2018/2019	1.800.000	Грант	Министерство за финансии

<p>Подготовка на долгорочна стратегија и Закон за климатска акција</p>	<p>Да се спроведат потребните анализи за моменталната состојба и состојбите во земјата корисник и проценките во подготовката на долгорочната стратегија и законот за климатско дејствување, како и за поддршка на усвојувањето и имплементацијата.</p> <p>Да се воспостави силна и одржлива рамка за координирање на климатското дејствување преку развој на националната стратегиска и правна рамка за климатска акција преку долгорочната стратегија и Закон за климатска акција, вклучително и Акциониот план за почетната фаза на спроведување.</p> <p>Да се воспостави механизам за набудување на емисиите на стакленички гасови во согласност со Регулативата за механизам за мониторинг на ЕУ бр. 525/2013 и нејзините одредби за спроведување.</p> <p>Да се зајакне административниот капацитет во согласност со пристапувањето во ЕУ во постигнување на конкурентна економија со ниско ниво на јаглерод и општество / економија отпорно на клима.</p> <p>Да се подигне свеста за климатските активности, да се поддржат консултациите на засегнатите страни и да се олесни меѓуминистерската и меѓусекторската соработка за стратегијата и законот.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>15.02.2019 - 15.08.2020</p>	<p>1.287.780</p>	<p>Грант</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање</p>
<p>Развој на мониторинг на животната средина и информациски систем</p>	<p>Целта на операцијата е зајакнување на капацитетите за мониторинг, собирање на податоци, управување со податоци и известување преку воспоставување на национален информативен систем за животна средина и мониторинг на мрежната структура.</p> <p>Главните активности на проектот се:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развој на македонскиот национален информативен систем за животна средина (MNEIS) • Развој на Национална мрежа за мониторинг на животната средина (NEMN) • Зајакнување на капацитетот за имплементација на MNES и Националната мрежа за мониторинг на животната средина; 	<p>ЕУ</p>	<p>2019 – во тек</p>	<p>1.615.479</p>	<p>Грант</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање</p>

<p>Набавка на соодветна опрема за размена и управување со информации и мониторинг на вода, отпад, управување со воздухот, природа и климатски промени (Лот 4 - Управување со квалитетот на воздухот)</p>	<p>Набавка, испорака, растовар, инсталација, пуштање во употреба, тестирање и обука на опрема за размена и управување со информации и мониторинг на вода, отпад, управување со воздухот и природа за Министерството за животна средина и просторно планирање и Национална хидрометеоролошка служба - ЛОТ 4 - Управување со квалитетот на воздухот</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2017-2018</p>	<p>219.534</p>	<p>Грант</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП); Национална хидрометеоролошка служба (НХМ)</p>
<p>Набавка на соодветна опрема за размена и управување со информации и мониторинг на вода, отпад, управување со воздухот, природа и климатски промени (Лот 2 - Возила)</p>	<p>Набавка, испорака, растовар, инсталација, пуштање во употреба, тестирање и обука на опрема за размена и управување со информации и мониторинг на вода, отпад, управување со воздухот и природа за Министерството за животна средина и просторно планирање и Национална хидрометеоролошка служба - ЛОТ 2</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2016-2018</p>	<p>34.692</p>	<p>Грант</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП); Национална хидрометеоролошка служба (НХМ)</p>
<p>Интеграција на зелениот транспорт во градовите</p>	<p>Целта на главниот проект е да дизајнира и примени енергетски ефикасен, регионален интелигентен транспортен систем - ИТС, кој ќе поддржува ефикасно реализирање и на туристичката промоција на прекуграничната област, на дневниот превоз на студентите и на олеснувањето на жителите во нивните дневни транспорт.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>01/07/2019– 30/06/2021</p>	<p>692.031</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Битола, Општина Ресен, Општинско Претпријатие од Преспа</p>

<p>Зграда за подобрување на енергетската ефикасност: Демонстрација за јавни згради</p>	<p>Целта на Проектот е да се справи со побарувачката за да се зголеми енергетската ефикасност на јавните згради и да се стимулира нивната реконструкција кон скоро нула енергетски згради.</p> <p>Главниот заеднички прекуграничен предизвик на проектот е да се справи со недоволните капацитети на јавните администрации во оваа област за да се развие сигурен план за акција за енергетска ефикасност за енергетска ефикасност за залихите на нивните јавни згради, недостаток на стручност за примена на напредни методологии за моделирање на енергија, тешкотии во прибирањето на енергетските податоци на зградите, недостаток на специфична методологија за нивно категоризирање во типологии и недостаток на специфичен систем за поддршка на одлуки за планирање на енергетска преобразба.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>01/11/2018 – 31/10/2020</p>	<p>631.828</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Битола / Јавно претпријатие за урбанистичко планирање, архитектонски дизајн и инженеринг Битола</p>
<p>Земјоделски заедници енергетски ефикасни со нулта отпад во прекуграничната област Грција - Република Северна Македонија</p>	<p>Со спроведување на пилот инсталации за производство на био-гас, ќе се направат индиректни интервенции во сегментите на заштита на животната средина, подобар квалитет на воздухот, зголемена безбедност на храната, поефикасно користење на достапните ресурси и обновливите извори на енергија. Зголемената употреба на био-отпад како ресурс за производство на енергија, на штета на употребата на фосилни горива, ќе доведе до почиста и поздрава животна средина.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2018 - 2020</p>	<p>497.789</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Дојран</p>

<p>Одржливо управување со прекуграничните водни ресурси</p>	<p>Заедничката потреба што ја предизвика потребата од овој проект е заштита на водните ресурси на реката Аксиос-Вардар, одржливоста на екосистемот и петотекцијата на неговите живеалишта. Идејата на проектот AQUA-M II беше формулирана со заедничко разбирање на сите партнери, за проблемите со животната средина со кои се соочуваат Аксиос - реката Вардар. Аксиос / реката Вардар претставува еден од главните водни ресурси на прекуграничната област на Грција. Овие сензори ќе бидат поставени во водата на реката во близина на нивните постројки за третман на отпадни води. Оваа опрема ќе ги следи и обезбеди основните податоци за квалитетот на водата на континуиран начин (24h / 7d) и во реално време. Wille може да открие абнормалности во физиохемиските параметри на водата и нивото на токсичност дури и при многу ниски согласности. Повеќе од лабораториската опрема за РРЗ може да анализира примероци од вода од реката и да открие мнозинство загадувачи (како пестицити, лекови, органски и неоргански загадувачи).</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2018-2020</p>	<p>755.562</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Гевгелија Јавно комунално претпријатие на Гевгелија Аристотел</p>
<p>Енергетска ефикасност во прекуграничната област како индикативен фактор за политика за животна средина</p>	<p>Основната цел на проектот е да се потенцира важноста на енергетската ефикасност како фактор на заштита на животната средина, во две оски; 1-ви: Јавни простори, 2-ри: приватни простори. Секоја оска е поддржана со следните излези кои го подобруваат факторот на енергетска ефикасност на прекуграничната област, со намалување на стакленички гасови (во прецизни тони на CO2 / годишно) и намалување на годишната потрошувачка (во KWh / година)</p>	<p>ЕУ</p>	<p>25/05/2018 - 24/05/2020</p>	<p>475.208</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Неготино, Средно општинско училиште „Св.Кирил и Методиј“ - Неготино</p>

<p>Синџири на снабдување со земјоделски отпад за одржлив раст</p>	<p>Земјоделските остатоци како слама, трска од трска и градинарски дрвја претставуваат значителен товар на зелен отпад во руралните области од обете страни на границите. Овие отпадоци се слабо управувани и предизвикуваат сериозни влијанија врз животната средина. Во исто време, локалните власти користат скапи фосилни горива за затоплување на просторот на јавните згради, а заради тековната економска рецесија, многу често количеството на произведена топлина не може да ги задоволи реалните потреби на корисниците на зградите. Одржливото управување со зелениот отпад може да понуди вистинско решение во двата горенаведени проблеми.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>29/05/2018-28/05/2020</p>	<p>315.077</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Новаци, Национална агенција за проширување</p>
<p>Изготвување на Акционен план за управување со био-отпадот во прекуграничниот регион</p>	<p>Главната цел на LESS-WASTE-II е спречување на отпад преку заедничко развивање и спроведување на активности за подобро управување со био-отпадот во прекуграничната област. Проектот директно придонесува кон целта на Програмата за одржливо управување со отпадот, што придонесува за зачувување и заштита на природното опкружување, подобрување на квалитетот на животот во областа на соработка и одржливиот развој на областа воопшто. Активностите на проектот се однесуваат директно на примена на релевантни европски политики во областа на управување со отпадот, конкретно превенција на отпад со цел да се минимизира отпадот што доаѓа до депонија и управување со отпад од храна, како што се усвоени во официјалниот регионален и локален отпад. Планови за управување со вклучените области</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2018-2020</p>	<p>275.583</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Ресен, Јавно комунално претпријатие „Пролетер“</p>
<p>Евалуација на мерењата на енергетската ефикасност</p>	<p>Главната цел на проектот „3Ем“ е спроведување на мерки за енергетска ефикасност во јавните згради што ги водат единиците на локалната самоуправа во пограничниот регион на двете држави. Целокупната цел е тесно поврзана и директно придонесува кон Приоритетната оска 2. Заштита на животната средина-транспорт, специфична цел на програмата 2.1 Ажурирање на јавната инфраструктура за подобрување на времето за патување во сообраќајот, безбедно гранично преминување и промовирање на енергетска ефикасност кон зелен транспорт</p>	<p>ЕУ</p>	<p>22.06.2018 – 21.02.2020</p>	<p>798.545</p>	<p>Грант</p>	<p>Општина Валандово</p>

<p>Проект Злетовица: Компоненти за производство на електрична енергија и наводнување</p>	<p>Изградба на мали хидроцентрали. Проектот Злетовица ќе придонесе за социјален и економски развој во регионот преку обезбедување нови вработувања и намалување на сиромаштијата. Наводнувањето ќе го охрабри земјоделскиот развој преку зголемено количество и квалитет на производот. Производството на хидроелектрична енергија ќе го зголеми снабдувањето со обновлива енергија, со што ќе се намали емисијата на CO2 на земјата и ќе придонесе за активности за ублажување на климатските промени.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2015-во тек</p>	<p>1.180.000</p>	<p>Грант</p>	<p>Јавно претпријатие ХС Злетовица</p>
<p>Симбиотски мрежи на одржливо управување со био-отпад</p>	<p>Главната цел на проектот е да се воспостави интегрирана, одржлива, управување со био-отпадот и трговската шема помеѓу партнерските региони на Западна Македонија во Грција (поранешна Префектура на Лерин) и општините области Битола и Новаци во Поранешна Југословенска Република Македонија, следејќи го концептот на индустриска симбиоза.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>09/05/2018-08/05/2020</p>	<p>188.162</p>	<p>Грант</p>	<p>Јавно претпријатие Комуналец Битола</p>
<p>Програма за обнова на поплави во ЕУ</p>	<p>Целта на Програмата за обнова на поплави во ЕУ беше да им помогне на напорите за закрепнување на земјата во последиците од поплавите што се случија во почетокот на 2015 година со реконструкција на оштетена инфраструктура за транспорт и контрола на вода и поплави. Пристапот „подобар зграда“ беше применет за да се зголеми еластичноста на идните поплави и да се намали ризикот од поплави во најчувствителните региони низ целата земја.</p>	<p>ЕУ</p>	<p>2018</p>	<p>2.330.656</p>	<p>Грант</p>	<p>UNDP</p>
<p>Отворен регионален фонд за Југоисточна Европа - енергетска ефикасност</p>	<p>Зајакнување на соработката на регионалните засегнати страни во областа на енергијата и климата, со што се поддржува процесот на постигнување на националните цели за клима и енергетска ефикасност во земјите од Западен Балкан</p>	<p>Германија</p>	<p>04.2017 - 03.2020</p>	<p>400.000</p>	<p>Грант</p>	<p>GIZ ГИЗ (со Министерство за економија, Кабинет на заменик премиерот, Агенција за енергетика, Град Скопје и општини)</p>

Адаптација на климатските промени преку прекугранично управување со ризици од поплави во Западен Балкан	Зајакнување на прекуграничното управување со ризикот од поплави во однос на климатските промени во сливот на Дрин. Резултати од проектот: Излез 1: Имплементација на Директивата на ЕУ за поплави. Излез 2: Партнерските институции имаат алатки, капацитети и процеси за рано предупредување. Излез 3: Зајакнати се капацитетите на партнерските институции.	Германија	10.2018 - 09.2021	460.000	Грант	GIZ и Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП); Хидрометеоролошка служба
Консултантски услуги за следење на ефектите на ветерните турбини врз птиците и лилјациите во ветерниот парк Богданци	Консултантски услуги за следење на ефектите на ветерните турбини врз птиците и лилјациите во ветерниот парк Богданци	Германија	2017-2019	198.218	Грант	АД Електрани на Северна Македонија
Консултантски услуги за подготвителна фаза Богданци	Ажурирање на студија за проценка на влијанието врз животната средина и обезбедување на други консултантски услуги за проширување на ветерната фарма „Богданци“	Германија	2019-2020	188.959	Грант	АД Електрани на Северна Македонија
Топлификација на Битола, Могила и Новаци - прва фаза	Систем за греење со користење на топлинска енергија од РЕК Битола. Придобивките се намалувањето на емисиите од согорување на дрво, домаќинство и гориво од јаглен во мали домашни печки, како и во печки на јавни и комерцијални згради, SOx, NOx, CO, итн .; Намалување на емисиите на CO2 на ниво на Р. Македонија; Подобрување на квалитетот на амбиенталниот воздух; Подобрување на квалитетот на земјоделското обработливо земјиште; итн.	Германија	2017/2022	108.647	Заем	АД Електрани на Северна Македонија
Намалување на емисијата на CO2 во општинското основно училиште Гоце Делчев во Босилово со замена на фосилното гориво со биомаса	Намалување на стакленичките гасови во училишната зграда во село Босилово со вметнување станици за греење со употреба на биомаса (пелети) и обука за подигање на јавната свест за поголема употреба на обновливите извори на енергија.	Глобален еколошки фонд (GEF)	01.01.2017 - 31.12.2017	28.750	Грант	Здружение ЦЕОР, Босилово

Подобрување на енергетската ефикасност на Општина Маврово и Ростуше	Целта на проектот е да се создадат услови за намалување на климатските промени во руралните општини Полог - Општина Маврово и Ростуше преку подобрена енергетска ефикасност во уличното осветлување, подигнување на свеста и градење на капацитетите на засегнатите страни вклучени во прашања поврзани со енергетската ефикасност	Глобален еколошки фонд (GEF)	01.01.2017 - 31.03.2018	49.440	Грант	Здружение за локален и рурален развој ЗЛРР, Тетово
Промовирање на заштитата на растителната разновидност, енергетската ефикасност и образованието во ботаничката градина на Природно-математичкиот факултет	Целта на проектот: реконструкција на застојаната ботаничка градина во Скопје (основана во 1948 година) во рамките на Катедрата за ботаника на Институтот за биологија, составен дел на Факултетот за математика и природни науки. Проектот обезбеди соодветни услови за опстанок и натамошен развој на суптропските домашни автохтони растителни видови кои со години се конзервираат и ја подобрија топлинската изолација и ги намалија загубите на топлинската енергија. Предвидено намалување на емисиите на стакленички гасови за најмалку 1.709 тони CO ₂ на годишно ниво и намалени трошоци за греење за околу 800 УСД / годишно	Глобален еколошки фонд (GEF)	01.09.2017 - 01.03.2019	49.866	Грант	Македонско биолошко друштво - Скопје
Катализирање на пазарната трансформација за индустриска енергетска ефикасност и забрзување на инвестициите во најдобри достапни практики и технологии во Поранешна Југословенска Република Македонија	Проектот придонесува за забрзување на трансформацијата на македонскиот пазар за индустриска енергетска ефикасност кон зголемена употреба и побарувачка за најдобри достапни практики и технологии, како што се системите за управување со енергијата во согласност со ISO 50001 и поголема понуда во однос на сродното консултанство услуги. За време на траењето на проектот, предвидени се годишни намалувања на емисиите на стакленички гасови од 133.000 тони CO ₂ eq.	Глобален еколошки фонд (GEF)	31.12.2014 - 31.01.2019	560.042	Грант	Министерство за животна средина и просторно планирање, Министерство за економија, Агенција за енергетика на Република Македонија
Намалување на CO₂ како резултат на замена на уличното осветлување	Овој проект нуди нова технологија за производство и складирање на ниско-јаглеродна енергија, снабдување со економични улични светилки кои преку нивна употреба ги намалуваат гасови од стаклена градина, генерираат нови приходи преку заштеда на	Глобален еколошки фонд (GEF)	2017-2018	26.540	Грант	Општина Василево

	енергија и драматично ги намалуваат трошоците за одржување.					
Стабилизирање на емисиите на стакленички гасови од патниот сообраќај преку двојно намалување на потрошувачката на гориво: регионално спроведување на глобалната иницијатива за економија на горивото	Да се поддржи развојот на национални политики за економичност на горивото во 20 земји, 6 земји преку алокации ГЕФ-5 СТАР и 14 без финансирање ГЕФ, со користење на постојни алатки развиени со поддршка ГЕФ-4 (примери се методологија за пресметка на основната економија на горивото и онлајн алатката ГФЕИ) . Покрај тоа, да се поддржи координацијата на 20-те проекти на земјата на регионално ниво за да се обезбеди дека резултатите се дистрибуираат во други земји во регионот. Ова ќе резултира во намалена емисија на CO2 на возниот парк во овие 20 земји во согласност со целта на Иницијативата за глобална гориво за економија за 50% подобрување на целокупната глобална економија на возниот парк до 2050 година.	Глобален еколошки фонд (GEF)	May 2015 - June 2018	212.000	Грант	Регионалниот центар за животна средина (РЕЦ)
Зајакнување на институционалните и техничките македонски капацитети за зајакнување на транспарентноста во рамките на Парискиот договор	Да се исполнат подобрените барања за транспарентност, како што е дефинирано во членот 13 од Парискиот договор, преку зајакнување на институционалниот и техничкиот капацитет за мерење и известување за емисии, активности за ублажување и адаптација и добиена поддршка.	Глобален еколошки фонд (GEF)	12.06.2019 - 15.04.2022	2.730.000	Грант	УНДП и Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП)
Четврта национална комуникација и трет двегодишен ажуриран извештај за климатските промени во рамките на UNFCCC	Да и помогне на македонската влада да го подготви Четврта национална комуникација и трет двегодишен ажуриран извештај за климатските промени за исполнување на своите обврски кон Рамковната конвенција на Обединетите нации за климатски промени (UNFCCC)	Глобален еколошки фонд (GEF)	11.05.2018 -	1.202.000	Грант	Програма за развој на Обединетите нации (UNDP)

<p>Поддршка за управување со ефективен национален координативен механизам во врска со Зелениот климатски фонд</p>	<p>Воспоставување и зајакнување на националните надлежни органи или фокусни точки. Целта на проектот беше да ја поддржи земјата во развој на своите капацитети да се вклучи во ГКФ со фокус на зајакнување на институционалните капацитети на НДА / НФП за ефикасно исполнување на нејзините улоги и одговорности поврзани со Фондот и да започне дискусии со националните засегнати страни за нивно вклучување во процесот и да започне подготовката на програмата за земја.</p>	<p>Зелен климатски фонд (GCF)</p>	<p>31.07.2018-30.10.2019</p>	<p>300.000</p>	<p>Грант</p>	<p>ФАО и Кабинетот на заменик-претседателот на Владата за економски прашања</p>
<p>Подобрување на услугите за управување со цврст отпад во полошкиот регион, фаза 1</p>	<p>Првата фаза на проектот ќе поддржи подготовка на локални и регионални планови за управување со отпад, подготовка на дизајни и тендерски документи за краткорочни мерки и воспоставување на организациска и финансиска шема за регионални услуги за управување со цврст отпад. Главната цел на проектот (фаза 1 и 2) е да придонесе за заштита на здравјето на луѓето и животната средина, како и за одговорно искористување на природните ресурси во полошкиот регион.</p>	<p>Швајцарија</p>	<p>2017 - 2019</p>	<p>1.090.909</p>	<p>Грант</p>	<p>Центар за развој на Полошкиот плански регион</p>
<p>Подобрување на еластичноста на поплавите во Полошкиот регион</p>	<p>Амбициозната цел на проектот е да се поттикне трансформациона промена во управувањето со ризикот од поплави во регионот, забрзување на промената од чисто реактивни реакции на поплави во интегрирани системи за управување со опасности, ранливости и изложеност на заедниците и средствата за да се спречат / ублажат загубите и да се ублажат влијанието на идни поплави.</p>	<p>Швајцарија</p>	<p>2018-2019</p>	<p>1.523.451</p>	<p>Грант</p>	<p>Министерство за животна средина и просторно планирање</p>
<p>Отпорно Скопје: поголема одржливост и иновации за справување со климатските промени</p>	<p>УНДП му помага на градот Скопје да стане поотпорен на климатските промени и другите закани по животната средина и да работи со јавната администрација за да му помогне да дизајнира и испорачува подобри услуги за своите граѓани. Проектот ќе ги следи овие цели со тоа што ќе му помогне на градот Скопје во спроведувањето збир на приоритетни мерки утврдени во Стратегијата за климатски промени - еластично Скопје и рамката за иновации во Скопје.</p>	<p>UNDP</p>	<p>2018-2020</p>	<p>1.020.369</p>	<p>Грант</p>	<p>Град Скопје</p>

Реставрација на сливот на реката Струмица	<p>Главната цел на овој проект е да се воведат збир на сеопфатни мерки што ќе помогнат во обновувањето на социо-еколошките функции на сливот на реката Струмица и неговата севкупна еластичност кон сложените притисоци што произлегуваат од човековите активности и глобалните промени. Усогласен со клучните принципи на ЕУ Рамковната рамка и Директивите за поплави и основниот концепт за интегрирано управување со водните ресурси, овој проект има за цел да одговори на главните видови на притисоци во сливот (извор на точки и дифузно загадување, како и хидро-морфолошки модификации), максимизирајќи ги истовремено можностите за намалување на ризикот од поплавување.</p>	UNDP	2018-2019	867.514	Грант	Министерство за животна средина и просторно планирање
Намалување на ризикот од поплави во општините Куманово и Липково	<p>УНДП ги поддржува напорите за значително намалување на ризикот од поплави во заедниците долж реката Липковска во градот Куманово и централните делови на Липково.</p>	UNDP	2018	232.172	Грант	Министерство за животна средина и просторно планирање
ИКТ за урбана отпорност	<p>Ризикот од катастрофа се зголемува низ целиот свет, бидејќи повеќе луѓе од кога и да било живеат во урбани средини. Во исто време, новите технологии го револуционизираат социјалното однесување и целата индустрија. За жал, градското планирање и развој малку посветија на последиците од земјотресите, хидрометеоролошките ризици и другите катастрофи. Основната цел на овој проект е да помогне во градењето поголема катастрофа и еластичност на климата во Скопје преку зголемување на институционалниот капацитет, мобилизирање на знаење и пренесување соодветни технологии за иновативни најдобри искуства.</p>	UNDP	2018-2019	138.935	Грант	UNDP

<p>Техничка помош за подготовка на упатства за дизајнирање на климатска отпорност за јавното претпријатие за државни патишта</p>	<p>Овие упатства и придружната изјава за методологија се изготвени за ЈГДП за да и се овозможи на организацијата подобро да ги разбере влијанијата од настаните поврзани со климата врз патната мрежа на Северна Македонија, соодветните курсеви за дејствување што се достапни и приоритетите во однос на инвестициите. Упатствата се дизајнирани како серија на поврзани документи, од кои секоја е насочена кон различна публика во рамките на ПЕСР и организациите на патниот сектор во Северна Македонија. Главната цел на овие упатства е преку нивната примена ЈГДП да го унапреди целокупниот процес на дизајнирање во сите фази на управување со проектот. Еластичните дизајни на новите и патиштата што треба да се реконструираат, треба да бидат информирани за климатските ефекти, како и да бидат усвоени на меѓународните најдобри практики</p>	<p>Светска банка</p>	<p>19.10.2018 - 15.08.2019</p>	<p>191.419</p>	<p>Заем</p>	<p>Јавно претпријатие за државни патишта</p>
---	--	----------------------	--------------------------------	----------------	-------------	--

